

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

УРЫСЫЕМ ИРЕГИОНХЭУ инвестициехэр нахьыбэу зыхалъхьагъэхэм ащыщэу АДЫГЕИР АГЪЭУНЭФЫГЪ

Дунэ инвестицие шлұхьафтынэу «Инвестицие мэлэич» зыфилорэм и Эксперт совет изэхэсыгъоу ФедерациемкIэ Советым Федерацием илофхэмкIэ ыкIи регион политикэмкIэ и Комитет итхьаматэу Рафгат Алтынбаевым зэрищагъэм апэрэ лауреатхэр кышынэфагъэх. Номинациеу «Урысыем ирегионхэу инвестициехэр зыхалъхьанкIэ нахь къекIухэрэр» зыфилорэмкIэ шатекIуагъэх Урысые Федерацием и субъектхэу 2009-рэ илээсым нахьыбэу инвестициехэр зыгъефагъэхэр. Голосо-

ванием икIэуххэмкIэ Эксперт советым хэтхэм зигугъу кьэтшыгъэ номинациемкIэ лауреатхэм ацIэ кыраIуагъ. Адыгэ Республикэр ахэм зэу ашыш.

Дунэ инвестицие шлұхьафтынэу «Инвестицие мэлэич» зыфилорэр общественнэ наградэу зэрэщытыр, Урысыем ыкIи СНГ-м хэхьэрэ хэгъэгухэм инвестициехэр нахьыбэу кьахалъхьанхэм ар зэрэфытегъэ-псыхьагъэр шьугу кьэтэгъэкIыжы. Инвестированием ылъэныкыкIэ экономикэ, общественнэ текIоныгъэ инхэр зышы-

хэрэр, инновационнэ технологиехэр агъэ-федэхэзэ, продукцияхэр кьыдэзыгъэкIы-хэрэр ыкIи IузыгъэкIыхэрэр арых ащ фэдэ шлұхьафтын лъапIэр зыфагъэшъуашэхэрэр.

Номинациехэу «Инвестиционнэ проект анахь дэгъу», «IэкIыб къэрал инвестор анахь инэу Урысыем иэкономикэ кьыхэ-лажьэрэр», «Инвестиционнэ банк анахь ин» зыфилорэмкIэ лауреатхэр Эксперт советым зэхэсыгъохэу нэужкIэ илэштхэм кьашынэфаштых. ЯтIонэрэ зэхэсыгъор шэкIогъум щыIэшт.

Дунэ инвестицие шлұхьафтынэр Ду-нэ сатыушIэ гупчэм тыгъэгъазэм и 21-м щаратыжышты. Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэлукIэ ФедерациемкIэ и Со-вет, Урысые Федерацием и Сатыу-про-мышленнэ палатэ, урысые банкхэм я Ас-социацие, Москвкэ сатыу промышлен-нэ палатэр, СНГ-м ифинанс банковскэ совет ялэпылэгъоу мыщ фэдэ Iофтхьабзэр зэхашт.

Адыгэ Республикэм и Президент и пресс-кьулыкьу

Шъукъэуцужь! Икьушт хэкIодагъэр!

Урысыем игъогухэм кьате-хьухэрэ хьугъэ-шIэгъэ тхьа-мыкIагъохэм илээс кьэс нэб-гырэ мин пчъагъэ ахэкIуадэ, бэдэдэхэм шъобж хьылъэхэр хахы. Непэ мы гумэкIыгъор дэгъэзыжыгъэныр, гъогузекIоныр щынэгъончъэу гъэ-псыгъэныр къэралыгъо мэхьанэ зилэ лъэныкыкIохэм ащыш хьугъэ.

Илээсэу тызыхэтым имэзи-бгъу пштэмэ, тикъэралыгъо игъогухэм аварие 143. 608-рэ кьатехьухьагъэу агъэунэфыгъ, ахэм нэбгырэ мин 18-м ехъу ахэкIодагъ, мини 181-рэ фэдизмэ шъобжхэр хахыгъэх. Ешъуагъэу рулым кIэрысхэм апкь кьыкIыкIэ хьугъэ-шIэгъэ 8. 930-рэ кьэхьугъ, ахэм нэб-гырэ 1397-рэ ахэкIодагъ, нэб-гырэ мин 13-м ехъумэ шъобж зэфэшъхьафхэр хахыгъэх. ТхьамыкIагъор мы хьугъэ-шIагъэхэм тиныбжыкIэхэр, сабий цIыкIухэр зэрахэкIуа-дэхэрэр ары. ГумэкIыгъоу шы-Iэхэр дэгъэзыжыгъэныхэм, гъогурыкIоным ишапхэхэр зыгъохэрэм пшъэдэкIыжъэу ахьырэр гъэлъэшыгъэным пае УФ-м и Президентэу Дмитрий Медведевыр зыкIэтхьыжыгъэ унашъохэр кьыдэкIыгъэх, ад-министративнэ правэуко-ныгъэхэм я Кодекси зэхьокIы-ныгъэхэр ыкIи хэгъэхьонхэр фашIыгъэх. Ахэм шIуагъэ кьамытыгъэу пфIошттэп, ау

Iофхэм язытет джыри уигъэрэ-зэнэу щытэп.

НэмыкI субъектхэм афэдэу мы гумэкIыгъор Адыгеими кьы-шъхьащыт. Ти-республикэ кьы-щыхьурэ ава-риехэм япчъагъэ нахь макIэ шIы-гъэным пае АР-м и Президентэу ТхьакIушынэ Ас-лъан, АР-м ими-нистрэхэм я Ка-бинет зэшIуа-хьырэр макIэп. АР-м ГИБДД-мкIэ и Гъэлоры-шIапIэ профи-лактическэ Iофтхьабзэхэр, цIыф зэхэхьэхэр зэ-хещэх, гъогум ушызекIон зэрэ-фээр водителъхэ-ми лъэсрыкIо-хэми кьафелуатэ.

Ау арэу щыт нахь мышIэми, мы илээсым имэзибгъу закьо ти-гъогухэм кьатехьухьагъэ хьугъэ-шIагъэхэм нэбгырэ 97-рэ ахэкIодагъ, тинеушырэ мафэ лъы-зыгъэкIотэнэу тызшыгугъырэ ныбжыкIабэ ахэм ахэт. Мы гумэкIыгъом идэгъэзыжыкIын ха-бзэмрэ правэухьумэкIо орган-хэмрэ ямызакъоу обществэри ча-

нэу кьыхэлэжъэн фае. Уешъуа-гъэу рулым уклэрытIысхьэ ыкIи гъогум лъэшэу ушыкIо зэрэмы-хьуштыр кьытIэкIухьурэ лIэуж-хэм кьагурыдгъэлон фае. Ащ дакIоу гъогурыкIоным ишап-хэхэр водителъхэми лъэсрыкIо-хэми шIокI имыIэу агъэцкIэныр ыкIи ежъ гъогу-патруль кьулы-кьум илофшIэхэми япшъэрылъ-

хэр шапхэхэм адиштэу зэшIуа-хьынхэм анаIэ зэрэтырагъэтын фаер зыщагъэгъушIэ хьуштыт.

Гъогухэм кьатехьухьагъэ хьугъэ-шIэгъэ тхьамыкIагъо-хэм ахэкIодагъэхэм я Дунэ шIэгъэ мафэ ехьулIэу Мые-кьуапэ игупчэ шъхьаIэу Ле-ниным ыцIэ зыхьырым шэкIогъум и 8-м, пчэдыжыым

сыхьатыр 10-м митинг шы-зэхашт. «Шъукъэуцужь! Икьушт хэкIодагъэр!» — джары ащ зэреджагъэхэр. Мы Iофым ыгъэгумэкIыхэ-рэр зэкIэри Iофтхьабзэм хэ-лэжьэнхэу зэхэшапIохэм кьырагъэблагъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

Тышъуфэгъуш!о!

Адыгэ Республикэм мээ ИофхэмкIэ и Гъэ-ИорышIанIэ, Адыгэ Республикэм мээ хъыз-мэтымкIэ и ИофышIэхэм, и ветеранхэм я Совет, Адыгеим имэзлэжхэм яобществэ агу къадеIэу мээ хъызмэтым и ветеранхэм афэгъушIох Адыгэ Республикэм и ветеран и Мафэ фэшI. Адыгеим имэз хъызмэт изегъэушъомбгъун шъо ишъулахаышхо хэ-ишъушIыхагъ, Адыгеим ит мээхэр къызэ-тегъэнэжыгъэнхэмкIэ ыкIи ахэм зягъэу-шъомбгъуэгъэнымкIэ псэмыблэжъэу Иоф ишъушIагъэ.

Джыдэдэм мээ отраслэхэм Иоф ащызы-шIэхэрэмкIэ цысэшIоу ишъушIыт.

Псауныгъэ пытэ ишъушIэнэу, ишъунасы-пышIонэу, ишъуигъашIэ кIыхъэ хъунэу ты-шъуфэлъало!

Адыгэ Республикэм мээ ИофхэмкIэ и ГъэИорышIанIэ ипашэу Р. Я. БЫЛЫМЫХЪ

Адыгэ Республикэм мээ хъызмэтымкIэ и ИофышIэхэм, и ветеранхэм я Совет итхьаматэу К. С. АФЭШЫЖЪ

Адыгэ Республикэм имэзлэжхэм яобществэ итхьаматэу М. ХЪ. ХЪАТИКЪУАЙ

«Iэнэ хъурае» шыIагъ

Адыгэ Республикэм шыхагъэунэфыкIырэ мэфэкIхэм яхылыгъэ положением хэгъэхъоны-гъэ фэшIыгъэнэу ыкIи ветераным и Мафэ чэпы-огъум иаужырэ бэрэскэшхо хагъэунэфыкIызэ ашIынэу АР-м и ветеранхэм я Совет предложение кыыхыгъагъ. Ащ АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатхэм дырагъэштагъ, АР-м и Президентэу Тхьаклушынэ Аслъани унашъом кIэтхэжыгъ.

МэфэкIыр тапэкIэ зэхашчэ зэрэшIыштым, анахъэу анаIэ зытырагъэтыт лъэныкъохэм, ветеранхэм IэпыIэгъу зрафэ-хъушIтхэм зашIыгъушIэгъэхэ «Iэнэ хъурае» тыгъуасэ Мые-кьуапэ шыкIуагъ.

АР-м и ветеранхэм я Совет итхьаматэу Генрих Барташук къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, ветераным и Мафэ зерифэшIуа-шэу республикэм шыхагъэу-нэфыкIыныр, ветеранхэм язэ-пхыныгъэ гъэпытэгъэныр, ахэм яфэIо-фашIэхэр шапхъэхэм

адишIтэу зэшIохыгъэнхэр пшъ-рылгъ шъхъалэу шытых. Гъэ-хэгъэшIуэхэр зилэ ветеранхэу, общественнэ шыIакIэм чанэу хэлажэхэрэм Урысые ыкIи республикэ ветеран организа-циехэм ацIэкIэ шытху тхыль-хэр, тын зэфэшъхъафхэр афа-гъэшIуашэхэзэ ашIышIт. Зи-псауныгъэ зэщыкIогъэ цIыф-хэм адэжъ кIохэзэ ашIышIт, ахэм IэпыIэгъу афэхъушIыт. Джащ фэдэу юбилейхэр, зи-мэфэкIхэр хэзыгъэунэфыкIы-

хэрэм шIухъафтынхэр афашIы-хэзэ ашIышIт.

— Зыныбжъ хэIотагъэхэм, ветеранхэм шъхъэклафэ афэ-шIыгъэныр Кавказым шы-псэхэрэм сыдигъуи яхабз, — кыIуагъ АР-м и Парламент и депутатэу Сергей Писмак. — Ветераным и Мафэ респу-бликэм шыхэдгъэунэфыкIызэ тшIыныр игъо дэдэу сэлъыгъ. Ар тэрэзэу зэхэщэгъэныр, ве-теранхэм ящыIэкIэ-псэукIэ нахъышIу шыгъэныр мэхъа-нэшхо зилэ лъэныкъохэм ащы-хэшъ, ахэм тынаIэ атедгъэ-тышIт.

«Iэнэ хъурае» хэлэжыагъэ-хэм мы мафэм ихэгъэунэфы-кIын ежхэм еплъыкIэу фы-ряIэр къыраIотыкIыгъ, уна-шъохэри ашIыгъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан кытырыхыгъ.

ТичIыпIэгъу лъапIэхэр!

Чэпыогъум и 29-р комсомолым и Маф. Мы мафэр Урысыем илIэужыбэхэмкIэ мэфэкIэу цыт. Тэ, шэн-хэбзэ илагъохэм ате-тэу аплугъэхэм, пый мэхъаджэр СССР-м кызыфыкIокIым апэрэ сатырэхэм тахэ-тэу тызэуагъ. Тишъхъафитыныгъэ кыт-фагъэгъунэзэ ныбжыкIэ тхъапша зыпсэ зытыгъэр? Зэоуж илъэхэм комсомоль-цэхэмрэ тихэгъэу иныбжыкIэхэмрэ цы-Iэныгъэр зыпкъ игъэуцожыгъэным пае афэлъэкIышIтыр зэкIэ ашIагъ. Комсомолым сыдигъуи тыдэрэ чIыпIи нэрытныгъэр ци-лыгъыгъ, ащ пае къэралыгъо наградэ инхэр кыфагъэшIошагъэх.

Ары, ащ фэдэ зэман шыIагъ. Непэ нэ-мыкI уахът. Ау тиблэкIыгъэ цыдгъэзые хъушIтэп, сыда пIомэ блэкIыгъэр зымышIэ-

рэм къэкIоцтыри ышIэцтэп. ГухэкI нахъ мышIэми, тиблэкIыгъэ цызыгъэзыехэрэр непэ кытхэтых. Ахэм къагурыIорэп блэ-кIыгъэр цагъэзыезэ, янахъыжэхэр, ахэр зы-цыпсэуэгъэ уахътэр зэрэцагъэзыехэрэр.

Тэ комсомолым тинIугъ, ащ тырэгъушхо ыкIи тиныбжыкIэхэм пIэнчэу яуахъ-тэ амыгъэкIонэу, ящыIэныгъэ дахэу агъэ-псынэу тыфай. Ахэр арых тиненушIырэ ма-фэр, ти Хэгъэгу къырыкIоцтыр зэлъы-тыгъэхэр. Непэ Адыгеим шыпсэхэрэм комсомолым и МафэкIэ тафэгъушIозэ, на-сыпышхо яIэнэу, гушIуагъо цымыкIэн-хэу, яIофшIэн гъэхъагъэхэр цащыIэнэу, янэ-ятэхэр къамыгъэу кIытэжыныхэу та-фэлъало.

ВЛКСМ-м и Адыгэ ОК

ТIэкIу хэхъуагъ

2009-рз илъэсым егъэпшагъэмэ, тызыхэт илъэ-сыр кызыхъагъэм кыщегъэжыагъэу Адыгеим кыышIыхъуэгъэхэм япчъагъэ нэбгырэ 36-кIэ на-хыбэ хъугъэ. Ащ фэдэ къэбар къеты къэра-лыгъо статистикэм и федеральнэ къулыкIу ичIыпIэ органэу Адыгэ Республикэм цыIэм (Адыгеястат).

2010-рз илъэсым мэзиим кыкIоцI къэхъуэгъэхэм япчъа-гъэ процент 0,8-кIэ нахыбэ хъугъэ, зидаунай зыхъожы-гъэхэм япчъагъэ икIыгъэ илъэсым кыгъэлъэгъуагъэ-хэм зыкIи атекIырэп. Адыге-им шыпсэхэр нэбгырэ 1000-м телъытагъэу къэхъуэгъэхэм япчъагъэ гурытымкIэ нэбгырэ 12,5-рз, зидаунай зыхъожы-гъэхэм япчъагъэ нэбгырэ 14,3-рз мэхъух.

Ащ дакIоу республикэм шыпсэхэу къээрэщагъэхэм япчъагъэ (2009-рз илъэсым егъэпшагъэу) 16-кIэ нахъ макI, зэхэкIыжыгъэхэм япчъагъи

12-кIэ нахъ макIэ хъугъэ. 2010-рз илъэсыр кызыхъа-гъэм кыщегъэжыагъэу унэ-гъо мини 2-м ехъу Адыгеим шагъэпсыгъ, зэгъуатхыкIы-жыгъэхэр 1200-рз мэхъух. 2009-рз илъэсым республи-кэм унэгъо 3484-рз шагъэ-псыгъ, унэгъо 1758-рз зэхэ-зыжыгъагъ.

Аужырэ кIэтхыкIыжы-ным кызырэгъэлъэгъуа-гъэмкIэ, республикэм непэ нэбгырэ мин 443,1-рз ис. Ахэм ащышIэу нэбгырэ мин 233-р къалэхэм, нэбгырэ мин 210-р къуаджэхэм ащэ-псэху.

Уголовнэ Иоф кызызIуахыгъ

ГъэпIагъэ зыхэлъ бзджэ-шIагъэ зезыхыгъэ псэолъшIи организации горэм ипашэ мы мафэхэм уголовнэ Иоф кы-фызIуахыгъ. Адыгэ Респуб-ликэм и Прокуратурэ ипрес-с-къулыкIу кызызритыркIэ, зигугъу къэтшIыгъэ органи-за-циемрэ Джэджэ районым иадминистрации ипашэрэ му-ниципальнэ зэзэгъыныгъэ зэ-дашIыгъагъ. Ащ кыдылгы-тэу кIэлэцIыкIу джэгупIэ пло-

щадкэр зэтырагъэпсыхъан фэягъэ. Тхъамафэ тешIагъэу сомэ мин 500 фэдиз зытефэ-гъэ ИофшIэнхэр зэраухыгъэр кызыIотыкIырэ тхыгъэ орга-низацием ипашэ администра-цией кыIэкIыгъэхъагъ, ау а къэбарыр мышъыпкъэу кы-чIэкIыгъ. Мылгъур муницип-пальнэ бюджетым кыхахи, предприятием исчет рагъэ-хъагъ. Джырэ лъэхъан уголов-нэ Иофым изэхэфын ыуж итых.

Илъэси 8-м нэс хъапс кыыхъын ылъэкIышIт

Бандформированиехэм фи-нанс IэпыIэгъу языгъэкIы-шIыгъэу зэгъуафэхэрэ Ацу-мыжэ Рустам иIоф судым зэ-хэфинэу ригъэжыагъ. След-ствием зэрилъыгъэрэмкIэ, къалэу Краснодар идэхъэгъу джэ милицием ипостэу шытым илъэситIуэкIэ узэкIэлэбжы-мэ ещэрыогъэ Сетэ Аскэр Ацумыжыр ахъщэкIэ Iэпы-

Iэгъу фэхъуагъ, доллар ми-ни 2 ащ ритыгъагъ. Сетэм илъэс 24-рз хъапс судым ты-рилъхъагъ.

Ацумыжырым иIоф изэхэ-фын мы мафэхэм Тэхъутэмы-къое район судым ригъэжыагъ. Ащ лажэ иIэу загъэунэфыкIэ илъэси 4-м кыщегъэжыагъэу илъэси 8-м нэс хъапс кыыхъын ылъэкIышIт.

Исабый ыукIыжыгъ

МыекIопэ районым шы-псэхэрэ бзылгъыгъэм кыфэ-хъугъэ сабий цыкIур зери-укIыжыгъэм епхыгъэу след-ствиехэмкIэ отделым уголов-нэ Иоф кызызIуахыгъ. Пра-вэу хъумэкIо органхэм зэра-гъэуныфэгъэмкIэ, гражданкэу С. сабий кызырэфэхъушIыр ышIэзэ медицинэм иIофышIэ-хэм зафигъэзагъэп.

— Сабый цыкIур кызы-фэхъукIэ, ар ыукIыжыгъэм гухэлъ мы бзылгъыгъэм иIагъ, — еIо МыекIопэ районым ислед-ственнэ отдел иследовательэу Евгений Сорокиным.

БзджэшIэн гухэлъэу иIэр ыгъэцакIэзэ, бзылгъыгъэ ныбжыкIэр псыунэм кIуагъэ, ащ сабыр кыщыфэхъугъ. Дунаим кытхыгъэ сабий цыкIур а чIыпIэм шычIи-дзыгъ, бэ темышIэу ащ иду-най ыхъожыгъ.

— Сабым ихъадэ чэщым кышIтэжы, хатэм шычIи-тIагъ, — кыыхигъэщыгъ Е.Сорокиным.

Мыш фэдиз жъалымэ-гъэшхо зыхэлъ бзджэшIа-гъэр зезыхыагъэм ифэшхо-шэ пшъэдэкIыжыр рагъэ-хышIт.

ОАО-у «Дондуковскэ элеватор» зыфиIорэм хъалы-гъугъэжэ производствэм шылэжъэнэу, Иофым хэшIыкI фырилэу технолог ишыкIагъ.

ШъузэкIолIэшIтыр: РА, Джэджэ район, ст. Дондуков-скэр, ур. Элеваторная, 30.

Тел.: 8-87779-9-39-01, 9-39-02, 9-36-48.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и Министерствэ лъэ-шэу гухэкI шыхъоу Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу Зубаил Хъалим Юрэ ыкъом фэтхъаусыхэ янэ идунай зери-хъожыгъэм фэшI.

Гупчэм ит гупшысэр

Пэнэшыу Сэфэр кызыхыгъэр илъэс 80 хыгъэ

Мары илъэс 50-м къекъужыгъэу сьд фэдэ Иэнатлэ ылыгъми, тхэн Иофыр исэнэхъат шъхалэу Пэнэшыу Сэфэр игъашлэ къекъы. Чышлэу зэрэти, гъэхъагъэу ышлыгъи, шыгъау фалуагъи ащ екхыгъ. Непэр ар Адыгэ Республикэм ина-роднэ тхаклэу, Урысые Федерацие-ми Адыгэ Республикэми куль-турэмкӀэ язаслуженнэ Иофышлэ, Теуцожь Цыгъо ыцӀэкӀэ шыт шлу-хъафтыным илауреат. А пстэуми якуупӀэ ухэзышъжыгъэр уахъти тхаклом къеклугъ — ыныбжыкӀэ илъэс 80-м иуцуагъ. Мыщ фэдэ зыхыкӀэ кызышыхыгъэр мафи, мази, илъэси, чыпӀэу дунаим кызыштыхъагъи, лъэхъанэу кызы-хиубыгагъи, икӀэлэцӀыкӀлугъо-ныб-жыкӀлэу, иеджэн илъэхъэми, нэмыкӀ лъэныкъуабэхъми уалты-лъэсыжы пшӀоигъу. Ар псынӀкӀэ къэзышырэрэи лъэхъанэу ежъ зыхътыр, ащ илофыгъо инхэр, ишыф хъыгъэхэр Пэнэшыу Сэфэр итхылтхэм сыдигъуи кызырэр-хъыгъэр ары. Къахъыгъэр къодыеп ежъ игупшыси, идунэ-еплъыкӀи зыхыгъашлэ, цыф на-сып нэшанхъэри, хыгъэ-шлагъэхэри сурэт шыгъэхэу, гукӀи шъхъэкӀи зэханшӀэхэу уапашгъхъэ къащы-регъэуцох.

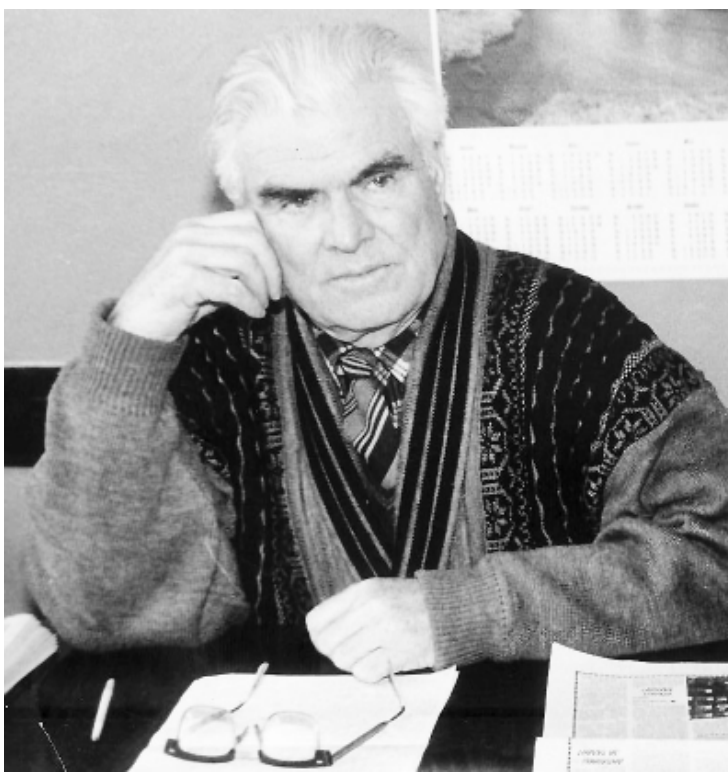
1930-рэ илъэсым чъэпыгъум (октябрэм) и 29-м Пэнэшыу Сэфэр кызышыхыгъэр къуаджэу Теуцожь районим итыгъэр гъунэгъу адыгэ къоджабэм афэдэу илъэс 41-кӀэ узӀкӀэлэбжымэ Краснодар хы-рышлэ псубытыпӀэм ыцӀэ хыгъэ. Мыухыжъ лыуз-гууэу агъэкощы-гъэ цыфхъэми ежъ ышъхъӀэ тхакломи ащ къафыхыгъэр нэ-ужым итхыгъэхэм гумӀкӀ-гупшысэ лъэгу ащыгъу. Адрэ ежъ илэгъу-иныбджэгъумэ ягъогу, ящылакӀ, янасып, якын, ягушлуагъу Сэфэр зыхътыгъэр. Хэгъэу зошхом, зэ-оуж илъэхъэм якынэу кӀэлэцӀы-кӀлугъо-ныбжыкӀлэу зытефа-гъэхэм ялъэуж ини тхаклом ищы-лакӀэ кыхънагъ. Игупсэ чыпӀэхэр, мэххэр, шбофхэр, ахэм апхыры-кӀыштыгъэ псыхъо дышъэу Псэ-къупсэ джы кызынэсыгъэми ащ ипкӀыхъэлъэгъух, егъэшӀэрэу игу-пшысэ кыхънэжыгъэх. Аукъодые Иофп мэхъым, шаклом, пӀэжыя-шэм къахъӀыгъэ сюжет хъы-пӀабэхэм Сэфэр итхыгъэхэм узэ-рачылуӀэрэ.

Апшэрэ гъэсэныгъэр зегъо-тыми, къоджэ шылакӀэм игупчэ иуцожыгъ, илъэс зыгъуцӀэ агроно-мэр колхозым шылэжыагъ. Ащ дакӀоуи шлогъэшӀэгъонэу, ыгукӀэ зэхышӀэу шылакӀэм хилъэгъорэ цыфхэм, хыгъэ-шлагъэхэм е зэзэ-гъын ымылгъэкӀырэ шыкӀагъэхэу, мыхъо-мышӀэхэу ыпэ къифэхэрэм афэгъэхыгъэ тхыгъэхэр ахуку гъэ-зегъу «Социалистическэ Адыгэ» зыфалощтыгъэм кышыхиутыхэу ыублагъ. Гъэзетым ипашэхэм ана-лэ ащ тырадзи, 1959-рэ илъэсым ре-дакцие Иоф шишӀэнэу аштагъ. Илъэс 40 корреспондентэу, мэкъу-мэщым фэгъэзэгъэ отделым ипа-щэу, редактор шъхалэм игуадзэу лъэжыагъ. Ащ фэдизым Сэфэр зэрымыкӀогъэ гъогушхуи, лъэгъо цыкӀуи, заулэрэ зыдэмхъэгъэ къуаджи, станицы, къутыри тирес-публикӀэ итӀэштыгъ. 1998-рэ илъэ-сым кышышублагъэу кӀэлэцӀыкӀу журналэу «Жъогъоын» зыфило-рэм иредатор, ау гъэзетым илоф-шӀэн джы кызынэсыгъэми ила-хышӀу хельхъэ. Ахэр непэрэ ма-фэм илъэгӀапӀэ утэгъу тхаклом иду-най, игъогу икӀэрыкӀэу уахъыгъэ-плъэжыгъэр, зэфэхысыжъ кuumэ уахъышӀэрэ гъунэкӀэ гъэшӀэгъо-ных. Литературэ зэхэфын Иофхэм уахътэ, а пстэури кыдӀеплъыгъэмэ, Пэнэшыу Сэфэр ипроизведениям

ащышхэм публи-цистикэ мэкъэ лъэшыр, ежъ тха-клом кыпкыры-кӀэу занкӀэу къэ-логъэ гупшысэ-псалъэр загъорэ кызырэрэкӀыгъэр бгъэшӀэгъонэу цытӀэп. ШылакӀэм, уахътэм кызы-дахыгъэр хыгъэ-шлагъэхэр, зэшло-хыгъэн фэе пшгъ-рылххэр, нэмыкӀ къэбарыбэхэр цыфмэ алыбгъэ-лэсэу, дэир уумы-сэу, дэгъур шысэ-кӀэ бгъэлыгъагъоу мафэ къэс пӀоми хъунэу уитхыгъэ гъэзет нэкӀубгъом итын фаеу зыхы-кӀэ, ари творческэ гъогум шыцӀэ ла-хышху, ащи лӀпэ-лэсэныгъи, сенау-щыгъи ишыкӀагъ. Ар гъэзет лъэжэ-кӀо Иоф пӀонышъ уебгъукӀони плъэ-кӀын. Арэу пӀоми гъэзетым Иоф шызымышӀагъэ, шы-мыпсыхъабыгъэ адыгэ тхакломэ къахъгъотэгъуай. Художественнэ гупшысэр, литературэм ихъбзэ-бзыпхъэхэр анахъ зиӀэрылхъэ тхакломи ащ ифӀмэ-бжымэ тыри-мышан ылыкӀыштыгъ. НэмыкӀ лъэныкъокӀэ укъекӀуалӀэмэ, лите-ратурэм анахъ нэшӀэнэ пыгъу илэмэ ащыцӀ реализмэм, художественнэ зэфэхысыжым, урысыбзӀкӀэ ти-пизация зыфатӀорэм ар лъэпсэшлу фэхъу. А пстэури зэхъгъэтыгъа-гъэу Сэфэр итхыгъэхэм ахэлъ.

Пстэуми апэу ар кызышъежъа-гъэри 1968-рэ илъэсым кыдыгъэ-кӀыгъэгъэ итхыгъэ цыкӀоу «Упы-кӀын ащ, сиблагъэ» зыфиорэм кыдхъэгъэ рассказхэу хыгъэ-шлэ-гъэ шхэнхэр, сэмэркъэу лакъырдыр кызыбӀкӀыштыгъэхэр арых. Сэфэр игушӀычэ чан зыкӀэ дыджэу, мастэм фэдэу къыпхау, мыхъо-мышӀэу шылакӀэм хъхъухъэхэр, цыф нэ-псыехэр, мылкъу угъоихэр, шъу-гъуалэхэр, хылагъэкӀэ зищылакӀэ зыгъэпсыхэр унгъэумысыху, угу афигъэплъэу, адрэмкӀэ гупшы-сэ имыкъум, къулай зыхъмылым, фэмыфым, загъорэ чыпӀэ шхэн ифэхэрэм угу афигъэгъоу, тӀэкӀуи уадигъэхъащхэу сэмэркъэу дахэр кӀэлэу кызыригъэлыгъагъохэрэм юморымэ сатирэжэу жанрэ шъхалэу хихыгъэу адыгэ лите-ратурэм кызырэрэхуцорэр а апэрэ тхылымкӀи нэрылгъэгъу. Кы-кӀэлэтыкӀогъэ тхылыгъэ «Змыжгъэ хъакӀэхэр» (1972) зыфиорэми ар кыгъэшъыпкъэжыгъ. Ащ жан-рэр занкӀэу шыгъэунэфыгъ: сати-рическэ, юмористическэ рассказ-хэр ылоу тетхагъ. Мыхъэм къакӀэ-лэпкӀуагъэу Хэгъэу зошхом, зэ-оуж илъэхъэм ялъэхъан адыгэ къуа-джэм ишылӀэкӀагъэм фэгъэхыгъэ повестэу лирическэ къэлотакӀэр къебӀкӀыгъэ ытхыгъэ «УшэтыпӀэр» (1975) кызыдӀкӀ уж а жанрэ шъха-лэу хихыгъэм джыри кыфигъэзэ-жыи, 1979-рэ илъэсым «Къэцпэнэ Ёрам» зыфиорэ тхылыгъэр кыди-гъэкӀыгъ. Ар зыфӀагъэри ышъхъэ-кӀэ джгъоу къэошӀэ.

Мы тхылышӀэм игъэлотыгъэу уатегушӀэнэу мыщ дэжым чы-пӀэ бгъотынӀэ. Ау «КъопцӀэ нэ-шъо зэшищыгъ» зыфиорэ повесть-пшысэу «Къэцпэнэ Ёрамым» кы-дхъагъэр къахъбгъэщымэ, лые ху-нӀэп. КӀэнэкӀэни, лакъырды хэлъэу мылкъу напэ нахъ зымылэ цыфхэр зэрэуумысыцӀт амалхэр узӀэпӀищэу, фӀэлӀпӀасэу Сэфэр мыщ шигъэфед-агъэх. Шъуагъэу зышщыр янэ-

псыгъэ зэрэтекӀоджыгъэхэм пае угу ягъурӀэп, къахъулагъэр шхэн-гъэшӀэгъон пфырикӀоу, ГъукӀэ-шъау ахэм ятхъагъыпӀэкӀын зылтӀэкӀыгъэм уфӀэрэу тхыгъэр олджы. А повестыри урысыбзӀкӀэ Тлогъогъоу Москва кызырэрэ-дӀэкӀыгъэр — «Братя Шеваковы». (Детская литература, 1981); «Букет колоколов» («Современник», 1981) аукодые Иофп. А зэшищмэ ауж къинэрӀэп «Щэбанэ илалъмэкъ» зыфиорэ повестым хэт героери. Зэныбджэгъуишымэ ащышӀэу Щэ-банэ ихъарамыгъэкӀи, иадыгъгъэ-цыфыгъэкӀи АлджыкӀуи Къэп-лани ар зэрӀэпчыжъэр сатирэр илӀыпӀэгъоу авторым кызылӀэхыи. Москва кышыдӀэкӀыгъэ тхылыгъэ «Букет колоколов» зыфиорэр кы-рызӀлӀухэу ащ зэрӀдэтыми мы по-вестым мэхъанэ зэрӀратыгъэм урегъэгупшысэ.

Ау ахэр арӀэп С. Пэнэшыу ихудожественнэ гупшысэ лъа-псэхэр кыхъэзыушъхъафкы-гъэхэр. ЫшъӀэкӀэ зыцӀэ къетлогъэ повестэу «УшэтыпӀэ» зыфиорэм-кӀэ адыгэ литературэм лъэхъанэу зэрытыгъэм елгытыгъэу Сэфэр чыпӀэ ин шибтыгъ. ЫшъхъӀкӀи, купкӀэу кӀоцӀылымкӀи мы пове-стыр заом фэгъэхыгъ. Ау игу-напкъэхэр зӀлӀгъэлотыгъэхэу заом ыпӀкӀи ыужкӀи хыгъэхэм авторыр алӀӀэсы. Гупчэр зылыгъ герой ныбжыкӀэу Муратэ иакъылрэ изэхашӀэрэ апхырыкӀырэ хыгъэ-шлагъэхэмкӀэ, гупшысэхэмкӀэ, цыфхэм афишӀырэ уасэхэмкӀэ шылакӀэм тэри тыхӀэлъэ. НэмыкӀ лъэныкъокӀэ укыкӀымэ, ежъ авто-рым пӀэкӀыгъэр, ылыгъэгъуэр, зыхълӀэжыгъэр, нэмыкӀэу къӀопон хъумэ, хыгъэ шыпкӀэхэр, шылэ-гъэ шыпкӀэ цыфхэр къэлотэным лъапсэ зэрӀфэхыгъэхэр гъуашӀэ-рӀэп. Ау Муратэ кыфӀэбгъэзэжы-мэ, апэрэмкӀэ ащ къыгурылон ылыгъэкӀырэ ХыуатӀэкӀо Олзгъэй, ащ ыкӀоу Сахыдэ, лейтенантэу Бэ-щыкӀо Ахъмэт, къоджэдэс бырсыр хъазырэу Дидыу, кӀэлэгъэджэ ныбжыкӀэу Дэхнагъо язекӀокӀэ-гъэпсыкӀэхэр. Ау заор кызыжэм зӀкӀэми ячӀыпӀэ къэнафӀагъ, Муратэ ынэхэри къӀплъэжыгъэх, ишӀо-шыбӀэхэри кызызӀыригъэзэгъэх. ЗӀкӀэми алылӀэсы фэдэу къуаджэр кызыгъэжыштыгъэ Олзгъэий Со-вет хабзэм ипый хъыгъэу кы-чӀэкӀыгъ, ыкӀоу Сахыди фашист-хэр кызысэхэм жандармэхэм ахъ-хъагъ. АужыпкӀэм ежъ Муратэ иныбджэгъу дэдэу Кушыку ятэ Рэ-

авторым кызылӀэхыи. Мы повестым Пэнэшыу зытӀо-зыщэ кыфигъэзэжыгъ. «Шулъ-гъумрэ шомыкӀымрэ» ышъхъэу икӀэрыкӀэу ытхыжыи кызыдегъэ-кӀыжыми, икомпозицикӀи, икӀэ-гъэлыгъокӀэ амалхэмкӀи, ыбзӀкӀи нахъ зӀкӀэупкӀагъэ хыгъэ, нрав-ственнэ Иофыгъохэр нахъ куоу кышӀызылӀухыгъэх. Ащ ыужы бащэ темышӀэу «Сыновний долг» (1991) зыфиорэ тхылыгъэ Москва кышы-дигъӀэкӀыгъэми кыдхъагъ.

Жанрэу повестым ишӀэн-хабзэ-хэр дэгъоу ылэ кызырэхъагъэхэм ишыхъагъыгъ 1984-рэ илъэсым «Шулъгъур нахъ лъэш» зыфиорэ тхылыгъэ кыдыгъӀэкӀыгъэри. Мыщ повеститӀу дэтыгъ. Ахэм дэгъоу нэрылгъэгъу къашыгъ шылакӀэм пыгъу шызӀшӀодзгъэ, лужоу шы-зэтелъ хыгъэ-шлагъэхэу цыф на-сылым, гупшысэм, зекӀуакӀэм гъэ-зӀпӀэ кӀэкӀ афэзышӀыхэрэм авто-рыр нахъ зэралгыплъэрэр ыкӀи кыдыгъэхэу ахэр художественнэ зэ-фэхысыжым пхыришӀынхэ зери-плъэкӀырэр. А нэшанэр адрэ пстэу-ми анахъэу мы аужырэ лъэхъанэм ытхыгъэхэм ахэлъ пӀоми ухъуко-штыгъ. Мы ышъӀэкӀэ зыцӀэ къетло-гъэ тхылым кыдхъэгъэ повест-хэу «Ным ихъакъ» ыкӀи «Шулъ-гъур нахъ лъэш» зыфиорэхэрэм пстэуми апэу ар къахъыгъ. Ана-хъэу ащ уналэ теозыгъадзэрэмэ ащыцӀ повестым хэт герой ныб-жыкӀэхэу ЖыртджыкӀо Суса-нэрэ ОсӀпсыкӀо Азмэтрэ къары-кӀуагъэр, ышнахыжыгъэу КъэпӀла-нэ ижыалымыгъэ пае кӀэлэцӀыкӀоу Сусанэ кыфӀэхыгъэр унэм кы-рыримыгъахъэу сымэджэщым кызырэрчӀинэжыгъэр, ятӀонэрэу зыдӀэкӀожыгъэ Муратинэ кызы-рӀфӀэдэгъу дэдэм пае къэмынэу шӀулъэгъу дахэ пгыгъохын зэри-мылӀэкӀырэр, нэмыкӀэхэри. Джащ фэдэ «Ным ихъакъ». Ащ хэт герой шъхалэу Темыр янэу Къутасэ фэ-жыалым, ежъ ышъхъэ пае хъумэ ыгъэфедэу, имышыкӀагъэ хъумэ зышӀысэуэрэ кӀалэм кыдэмыкӀэу, зылыгъэу зышӀоигъо, илӀыпӀэгъу зышыкӀэгъэ зэпыт янэ закӀо дэжэ чылэм мыкӀоу бэдэд зэрӀэти-гъашӀэрэр, пӀопэн хъумэ, Къутасэ игъунэгъухэу Таймэрэ ГошӀдахэ-рэ зыдагыгъэу зэрӀыштыгъ Темыр ымыгъэгумӀкӀэу ным игунэхъашо хэтэу гъашӀэр ащ кызырэхыгъэр фӀэлӀэу авторым кызылӀухыгъ.

Ары шъхъае шӀумрэ емрэ, шыпкӀагъэмрэ пӀымырэ, гукӀэ-гъумрэ жъалымыгъэмрэ зычызэ-

бэнхэрэр нэбгъэ зырызэм язэфы-шытыкӀэ ишӀолгыр закӀоп, обще-ственнэ шылакӀэми ахэр шызӀэгъэ-кӀых, Иэнатлэ, пӀэцэныгъэ зехъан Иофхэми ащ бэрэ уащылӀокӀэ. Ари тхаклом инӀеплӀэгъу ренэу ит.

«Шоу дыджэ» зыфиорэ рома-ныр зэрӀэпсау ащ зӀлылӀыгъ. Ар кызыхауыгъэр 1989-рэ илъэсыр ары, ау тхыгъахэу, кыфыдамы-гъӀэкӀэу илъэси 10 фӀдизрэ шы-лыгъ. Пэнэшыу итхӀэкӀэ нэшанэу нӀфӀлоныр, шылакӀэм шыхъурэ-шышӀэхэрэр шъхъныхыгъэу, зытет шыпкӀэм дэмыхъу, чӀэгъэбылгъ-хыгъэ-чӀэукуащэ хэмтыгъу къэ-гъэлыгъогъэхэр анахъ кызыхэ-шыгъэмэ мы романыр ашыштыгъ. Колхоз шылакӀэм зыфигъази, зэры-мытым ИтӀишъэ изыгъэуцоу, лэ-жыгъэу, гъэщэу къахыжыгъэхэрэр фӀдэ пчъагъэкӀэ нахыбӀэу къэ-зыгъэлыгъагъэхэу, аущтэу Иэнатлэ, шытхуи, награди къэзылӀэжыгъэу есӀгъэ партиинэ, хызымӀтӀшӀпӀэ па-шхэм романыр пхъашӀэу ажэхъ-хъагъ. Ащ фӀдэ тхакӀэр партиинэ еклӀолӀкӀэм, идеологиеу шылагъэм адитӀэщтыгъэп. Джары къаха-мыгъэу лӀпӀэрыгъыр илъэсшӀл фӀ-дизэ зыкӀыштылыгъэри. Ау а ро-маныр кыдагъӀэкӀышты-кыда-мыгъӀэкӀыштым ежъу шысыгъӀэп С. Пэнэшыу. ИгумӀкӀи, игухъкӀи зӀкӀэ зэрипхырэ темэхэм апэ итэу а лъэхъанхэм ащ илагъ Краснодар псыубытыпӀэу ашыгъэм адыгэ къоджабэм къафыхыгъэ тхъама-кӀагъэр. Ахэмэ ежъ икӀыдӀгъ гу-псэу Къэзэныкуауи ащыштыгъ. А пстэури лирикэ-психологическэ къэлотакӀэм шызэхъгъэтыгъагъэу «Псы къаргъом ыцӀлӀэ» зыфиорэ повестыри ытхи, 1986-рэ илъэсым кыдыгъӀэкӀыгъ. С. Пэнэшыу кы-гъэлыгъогъэр Иофыгъор а лъэхъа-нэм адыгэ литературэм имызакуоу, зӀкӀэ советскэ литературэм зэрэ-псау кыдӀыгъыштыгъ. ТхӀэкӀо цӀэ-рылоу В. Распутиным итхыгъэу «Прощание с Матерой» зыфило-рэм изакъоу ыцӀэ къепӀоми икӀуштыгъ. Мы тхӀэкӀуитӀлӀу зӀпӀэлагъэ зышӀы-хэр зэфӀдэ хыгъэ-шлагъэмэ къа-пкырыкӀыгъэхэш ары. Псыубы-тыпӀэхэр, гидроэлектростанцие-хэр, каналхэр, гъогухэр зышашы-штыгъэ хэгъэгум къуаджэхэр, нэ-мыкӀ псӀэупӀэхэр шагъэкощынхэр шӀэны шыхъуыгагъ. ШылакӀэр на-хышӀу ашӀэу алозэ, цыфым ылапсэ-чӀыгум кыхъахэу кызырэхъкӀы-штыгъэр макӀэп. НэужкӀэ етӀланэ кӀэнэфӀжыгъэуи кыхъыгъэ псӀэу-лӀэу ашыгъэм фэдэу кыхыгъэрэм нахъ мымакӀэу иззарар кызырэр-клорэр. Ахэмэ ашышыгъ Краснодар псыубытыпӀэри. А пстэумэ цыфхэм япсӀэупӀэхэр зыцагъа-кыштыгъэ. В. Распутиным итхылэ зэрипхыгъэр Сыбыр кысхъоу Ан-гара ыгузгъу ит чыналгъэм шы-псӀэурэ къуаджэр кылауащынэу ыуж зэрихыгъэхэр ары. Нэжэ-лужхъэу Дарья, Егор афӀдэхэмкӀэ а тхъамакӀагъор тхаклом зэхыте-гъашӀэ.

Ахэм ябгъапшӀэзэ, Лыхъудыдж улгыплъэныри гъэшӀэгъоны. Яцыф гъэпсыкӀи, яшӀэни, къары-кӀагъи зэфӀэшъхъаф шыпкӀэхэ-ми, якъуаджэхэм, якӀэхалгъэхэм зэрӀфӀэгумӀкӀыхэрэм, яшӀэжыгъэр зэрӀзэтефӀэхэрэм, лъапсэр кыхъэ-пчымэ шъхъапэр зэрӀгъуштыгъ игухъкӀэ тхъымыкӀагъо зэрӀшъхъа-штыгъ ахэр зэфӀдэ ешӀых. Хабзэм илӀыкӀохэм зэрӀэуцожьхэрэри зэфӀдэ, сыда пӀомэ, адыкӀи мы-дыкӀи зэфӀдэу къэхалгъэмэ адзек-клох. Дарьерэ Егоррэ кыгъэуцу-жыгъуаех хабзэм кыгъэзӀогъэ цыфхэм къэунэмэ атет къащхэр аупкӀатэхэ зыхыкӀэ — Ангара ту-рист къухъэхэр шызекӀонхэмкӀэ ягъэ кӀэмыкӀонэу. Лыхъудыдж

чыдэ цыкӀури хыгъэ. Ыгу римыхы-штыгъэ Дидыу цӀэцӀалэр патриот шыпкӀэу кы-чӀэкӀыгъ. Джащ фӀдиз къыныгъо-хэми, шӀошӀ зэ-пырыгъэзэгъэ-хэми апхырыкӀын фаеу мэхъу Мур-рат. Адыгэ къуа-джэм, ащ ицӀыф-хэм кынэу алъэ-гъуыгъэр лупкӀэу уапашхъэ кы-регъэуцо. Анахъ кыхыгъэщэу тха-клом ыналэ зытет-хэр Муратэ, Дэх-нагъо, ахэм апэ-блэгъэ цыфхэм къарыкӀуагъэр, янасып арых. Му-ратэрэ Дэхнагъо-рэ зыфӀыштыкӀэ къабзэ, яшӀулъэ-гъу дахэ, ащ тхъа-мыкӀлэу кӀэу хэ-рӀфэхыгъэр пси-хологическэ су-рэт гъэшӀэгъонхэу

авторым кызылӀэхыи.

Мы повестым Пэнэшыу зытӀо-зыщэ кыфигъэзэжыгъ. «Шулъ-гъумрэ шомыкӀымрэ» ышъхъэу икӀэрыкӀэу ытхыжыи кызыдегъэ-кӀыжыми, икомпозицикӀи, икӀэ-гъэлыгъокӀэ амалхэмкӀи, ыбзӀкӀи нахъ зӀкӀэупкӀагъэ хыгъэ, нрав-ственнэ Иофыгъохэр нахъ куоу кышӀызылӀухыгъэх. Ащ ыужы бащэ темышӀэу «Сыновний долг» (1991) зыфиорэ тхылыгъэ Москва кышы-дигъӀэкӀыгъэми кыдхъагъ.

Жанрэу повестым ишӀэн-хабзэ-хэр дэгъоу ылэ кызырэхъагъэхэм ишыхъагъыгъ 1984-рэ илъэсым «Шулъгъур нахъ лъэш» зыфиорэ тхылыгъэ кыдыгъӀэкӀыгъэри. Мыщ повеститӀу дэтыгъ. Ахэм дэгъоу нэрылгъэгъу къашыгъ шылакӀэм пыгъу шызӀшӀодзгъэ, лужоу шы-зэтелъ хыгъэ-шлагъэхэу цыф на-сылым, гупшысэм, зекӀуакӀэм гъэ-зӀпӀэ кӀэкӀ афэзышӀыхэрэм авто-рыр нахъ зэралгыплъэрэр ыкӀи кыдыгъэхэу ахэр художественнэ зэ-фэхысыжым пхыришӀынхэ зери-плъэкӀырэр. А нэшанэр адрэ пстэу-ми анахъэу мы аужырэ лъэхъанэм ытхыгъэхэм ахэлъ пӀоми ухъуко-штыгъ. Мы ышъӀэкӀэ зыцӀэ къетло-гъэ тхылым кыдхъэгъэ повест-хэу «Ным ихъакъ» ыкӀи «Шулъ-гъур нахъ лъэш» зыфиорэхэрэм пстэуми апэу ар къахъыгъ. Ана-хъэу ащ уналэ теозыгъадзэрэмэ ащыцӀ повестым хэт герой ныб-жыкӀэхэу ЖыртджыкӀо Суса-нэрэ ОсӀпсыкӀо Азмэтрэ къары-кӀуагъэр, ышнахыжыгъэу КъэпӀла-нэ ижыалымыгъэ пае кӀэлэцӀыкӀоу Сусанэ кыфӀэхыгъэр унэм кы-рыримыгъахъэу сымэджэщым кызырэрчӀинэжыгъэр, ятӀонэрэу зыдӀэкӀожыгъэ Муратинэ кызы-рӀфӀэдэгъу дэдэм пае къэмынэу шӀулъэгъу дахэ пгыгъохын зэри-мылӀэкӀырэр, нэмыкӀэхэри. Джащ фэдэ «Ным ихъакъ». Ащ хэт герой шъхалэу Темыр янэу Къутасэ фэ-жыалым, ежъ ышъхъэ пае хъумэ ыгъэфедэу, имышыкӀагъэ хъумэ зышӀысэуэрэ кӀалэм кыдэмыкӀэу, зылыгъэу зышӀоигъо, илӀыпӀэгъу зышыкӀэгъэ зэпыт янэ закӀо дэжэ чылэм мыкӀоу бэдэд зэрӀэти-гъашӀэрэр, пӀопэн хъумэ, Къутасэ игъунэгъухэу Таймэрэ ГошӀдахэ-рэ зыдагыгъэу зэрӀыштыгъ Темыр ымыгъэгумӀкӀэу ным игунэхъашо хэтэу гъашӀэр ащ кызырэхыгъэр фӀэлӀэу авторым кызылӀухыгъ.

Ары шъхъае шӀумрэ емрэ, шыпкӀагъэмрэ пӀымырэ, гукӀэ-гъумрэ жъалымыгъэмрэ зычызэ-

бэнхэрэр нэбгъэ зырызэм язэфы-шытыкӀэ ишӀолгыр закӀоп, обще-ственнэ шылакӀэми ахэр шызӀэгъэ-кӀых, Иэнатлэ, пӀэцэныгъэ зехъан Иофхэми ащ бэрэ уащылӀокӀэ. Ари тхаклом инӀеплӀэгъу ренэу ит.

«Шоу дыджэ» зыфиорэ рома-ныр зэрӀэпсау ащ зӀлылӀыгъ. Ар кызыхауыгъэр 1989-рэ илъэсыр ары, ау тхыгъахэу, кыфыдамы-гъӀэкӀэу илъэси 10 фӀдизрэ шы-лыгъ. Пэнэшыу итхӀэкӀэ нэшанэу нӀфӀлоныр, шылакӀэм шыхъурэ-шышӀэхэрэр шъхъныхыгъэу, зытет шыпкӀэм дэмыхъу, чӀэгъэбылгъ-хыгъэ-чӀэукуащэ хэмтыгъу къэ-гъэлыгъогъэхэр анахъ кызыхэ-шыгъэмэ мы романыр ашыштыгъ. Колхоз шылакӀэм зыфигъази, зэры-мытым ИтӀишъэ изыгъэуцоу, лэ-жыгъэу, гъэщэу къахыжыгъэхэрэр фӀдэ пчъагъэкӀэ нахыбӀэу къэ-зыгъэлыгъагъэхэу, аущтэу Иэнатлэ, шытхуи, награди къэзылӀэжыгъэу есӀгъэ партиинэ, хызымӀтӀшӀпӀэ па-шхэм романыр пхъашӀэу ажэхъ-хъагъ. Ащ фӀдэ тхакӀэр партиинэ еклӀолӀкӀэм, идеологиеу шылагъэм адитӀэщтыгъэп. Джары къаха-мыгъэу лӀпӀэрыгъыр илъэсшӀл фӀ-дизэ зыкӀыштылыгъэри. Ау а ро-маныр кыдагъӀэкӀышты-кыда-мыгъӀэкӀыштым ежъу шысыгъӀэп С. Пэнэшыу. ИгумӀкӀи, игухъкӀи зӀкӀэ зэрипхырэ темэхэм апэ итэу а лъэхъанхэм ащ илагъ Краснодар псыубытыпӀэу ашыгъэм адыгэ къоджабэм къафыхыгъэ тхъама-кӀагъэр. Ахэмэ ежъ икӀыдӀгъ гу-псэу Къэзэныкуауи ащыштыгъ. А пстэури лирикэ-психологическэ къэлотакӀэм шызэхъгъэтыгъагъэу «Псы къаргъом ыцӀлӀэ» зыфиорэ повестыри ытхи, 1986-рэ илъэсым кыдыгъӀэкӀыгъ. С. Пэнэшыу кы-гъэлыгъогъэр Иофыгъор а лъэхъа-нэм адыгэ литературэм имызакуоу, зӀкӀэ советскэ литературэм зэрэ

Гупчэм ит гупшысэр

Пэнэшъу Сэфэр кызыхъугъэр илъэс 80 хъугъэ

(Я 3-рэ нэКлубгъом
къыщезьэ).

иЮф ащ нахь дэижь: бащь мышлэу дунайм ехыжыгыгэ иныоу Марыи-э зыдилхьыгэгэ бэныр Гуахынэу бригад кэкьлугь. Марыети ышлэ-штыгыгэ кьуаджэр зэрагэкэошчы-штыри, ау кыкьлэлэулыжыгэ Лы-хьуудыджэр эжыбыр эгэ жьжыхэр зэкэл зыдэл кьэхальгэм дагьхь-жынынэ. Лыхьуудыджи а лэуэр ымыгэзэкэлэн ылкьэлыгэзп. Джь а кьэхальгэм римыгэлэнхэм пае зэблэн шыцл. Джаш фэдэ чыпылэ-хэр арых Пэнэшгуми Распутин-ми ягерой шьхьалэхэр агу ихьыкн-и ягупысни зэлухьыгэу уапашхьэ кьызыччохэрэ.

Къуаджэхэр зыгъэкочынэу зыпшэрылхэм зэралорэмклэ, а нэж-лужыхэр унэшхо шыгъагъэхэм апуцубыхь, пшэрылх гъэнэфэгъэхэм язэшлохын прыохъу фэхъу. Ащ къытхэлъыкълон ылэкъыштыри гъэнэфэгъэ. Прогресс зыфалорэр къыгурылорэп алош, Дарь агъэмбэ. Совет хабзэм пэуцужэу Лыхъудыдж алыгъэ. Ю хэлып: мы нэж-лужыхэм алыгъгъэлэ-сыгъуай а лобыгытхэлкэр. Ау азэхшылкълон яакъылкъл ахэр лъэ-лэсых хабзэм рыхъухэгъэ лöffхэр сыдуу хуэгъэм гъунэм зэрнагъэ-сыштхэм. А Дарь дэдэм иунжэр еж-ежырэу зрыгъэстыжыштыр ышлэз къабзэу, фыжыбзэу къе-ижьы, егъэклэрэкъ, аужыр гъогум фытыргъэспыхъэрэм фэд. Лыхъудыджи загорэр еж-ежырэу зупцубыхь: сыда сэлó хуштыр нэмкъл чыплэ сыщыспэунэу ськ-ложык? Дунаир зыпырызшты? Якъуджэхэр аутшэр къызклайху-мэхъэрэри ахэр зэкълэм анах дэгъу-хэкъл, анах дахэхэкъл арэп, ягу-пшыс лъапсэ къызшежэрэр нэм-къл: уичлыг гупсэ, уипсэунлэ, уыгашлэ зыпхыгъэ чыплэм плъа-псэ хачыныр ары. Ар нэбгырэ пчлч Тхэм къыхылхэгъэ зэхаш. Цыфымы изакоп, псэушпхъэхэри есэх а зы чыплэм, клэрычгыуаех. Цышр хэклотэфэ хым чыхъэрэ чыналъэм Дарь къафгетхырэп, псаоу къэнжыным ушцызгъэг-гугъырэп псыхым къышхъарыу-цогъэ пщагъом къыхэлукырэп ма-къэу ныом лыхъурэ катер цы-клум имотор къыпылукырэп ары. Лыхъудыдж икълухи тхьамыкагъу. Къуашъом егъэсхъшэ, Марист икълэунэ зыдшэтыгъэ чыплэмклэ макло. Псыри къырамыгъэлэдзэ ащ пчэгъу клыхэ горэ чылугъагъу ашклэ къешэжы. Ащ екълалэшэ, ежыри псычлэ хы — егъэшлэ-рэу, къыдэмькложынынэу, инынэ дэж мэложы.

Мырзуштзу Пэнэшыу Сэфэр иповесты советскэ классикэм кыяхыгыз произведением ахэтэу тызэрэтэгүшылэрэм з гышлэгбон хэлъэп, ахэмэ ясатырэ ар хэт, кыащигкэрэлэп. Цыфым ишылэкжэ лужбу, инасып, игүпшыс, изеклуак, ыгу ихыкырэ-ишыкылэхэрэр куоу, лъачлэм нэсэу кызылгузыхырэ повестэм ащыщ «Псы кьаргьом ычлэгь».

А псыубытыпэм ишын епхыгъэ Юфгыгъохэм якъэгъэлъэгъон С. Понэшпур нэмкы лэныкыоклэ еколлагъ. Ахэр зифэмур, зыхуэсыгъэ, пхырызгъэкыгыгъэ Ёшхъэгъетхэм алыгъэсу тхагъ. Ащ фэгъэгъыгъэ повесту гъэ. «Хым ишхъбал мэхъаджэ, е Неущ класэ хъушт» зыфилорур. Ари кылымкыгъу илгъэ зыбгъушп фэдизрэ шытылгъ. Мызэгъэгум инэплэгъу имыклэу, ыналэ зытегыгъэхэр, цыфгъ насыпнэу, зеклугъу кыгъэлэгъугъэхэр зэринхыгъэхэр Краснодар псыубытыпэм итлупшын мэфэкы шъыпкыгъэ зэрашыгъэмр ащ кыкылэтыклогъэ хуэгъэ-шлагъэ-

хэмрэ — пындж тонн миллионым
икъэбар, псы зыклагъэхьошт чы-
гүхэм ягъэхьазырын, химическэ
чыгъэшүхэмрэ шэнатхэмрэ чы-
гуми лэжыгъэхэми зэрэхалъхъ-
хэрэр, нэмыкхэри арых.

Нэмькл екюлалкн, тхыклн, кэ-гээлжэгуаклн ксафигботыгэмн, а гумэкн-гупшыжэ дэдээр игупчэ «Шылагь кьуаджэ Кьэзэныкхуай ыцэу» зыфилорэ повестэу кы-кэлэыкхуагэмн. Гукьэкнхыжхэм мыщ чыпшэ ин шаубтын. Моу укомэ сыхбат зытлу гьогуклэ ун-сынышэ, учлыналэу, уикьуа-джуу укызышхуэгүгэм ижн, ипсыхууи, ишгөө-мээхэри, ишф-хэри уахэтэу, уахэсэу гуклэ ахэр зэхэпшэнэм, гукьэкнхыжэ lэшлүм ренэу ахэр хэлэынхэм пышты шыпкэ егьэшлэрэу а пстэури члэунагэу нэшхэй гукьэкнхыжклэ уалыгэсынир. Джаш фэд Сэфэр иповести.

Ахэм афэдэ лирикэ-публицистическэ сурэт зэмылужыгбо гуктэ-кыжыхэу, гупшысэ хэхыгжэхэу тхылпыр зэлбызылыгхэм кьуаджэм илэньныкэ зэфэшхьафхэр у а п а ш ь х ь э кырагэуцожых, ежк авторым иклэцлыгугтор, иныбжыкклэ-гьур, иунагьу, янэ-ятэхэр, иныбджэгьухэр, нэмыккл а к ь о х э у к ь у а д ж э м дэсыггэхэр — бэ ахэмэ уыхацэррэр, загбори «Ушэтыплэм» щыщ чыплэхэри угу кьагжэкыжых. Анахэу гум итлысхэррэр псыхьо нэшхьо дахэу Псэ-кьулс: «Сиклсаг сэ гьэмэфэ чэш мэзагьор Псэкьулсэ нэпкэ сытетныр, жьы чылытагэу псыхьон кьытырихырэр сигбатхэу зылу-сэньнэр». Ащ фэдэ гупшысэ-пса-лэхэм ренэу кьафиггэзжыгызэ, а псыхьор егыашы умылтэгьугьэми уфэггэзэщы. Гьэмэфэ-бжыхьэ-лэхьанэхэм ипсы шхьонтлэ дахэ рэхьатэу зэрихьэзэ ар Пшыгэ хэ-лэаджык, ау гьатхэ зыхьуклэ цыфхэр ыггэгьыжэхэу кыыхэкы. Арэу зэрэушэзэ инэпкэ тесыггэ пстэуми ар шу альэгьуштыггэ. Ипс кьабзэу, уешьохытми, урыпшэрихьаштыми, урыгыклэштыми, пцэжыбэ уещэгштыми, фэдэ шылаггэп. Упшыггэу, упаггэу ащ уысахэкклэ, дэгбо пстэуу уилэри пшыггэушпэжыштыггэ. Инэпкы-мэ кватехьухьэггэ клэлэцлыкы пэпчэ ар ищылынггэ щыщ шьыпкэ хьуштыггэ. А пстэуми уилэ-ныкьбо гупсэ уиакьылыкы утуклы шу озыггэхьэгурэ шуныггэ мэхьа-нэшхо ял.

Непэрэ лъэхъанэ гурылогъуаеу тызыхэтыри С. Пэнэшъум инэ-плэгъу ренэу ит. Ащ ишыхъатым ашыщыхы мы аужырэ илгъэ зыбгъушпшым кыдыдигъэккыгъэ тхыльхэу («Бунджар чагъэ», «Хылагъа», «Бэджэхъ...») зыфоплоштхэр. Иновестмэ анахыбэмэ зэрашыху хабзэу, мыхэмэ кьадэхъэгъэ произведениехми зы нэгъырэм, зы унагъом жывишп, янасып, акъин-гущуагъохэр арых нахыбгъэрэмкэ ягъупчэ итхэр. Художественнэ зфэхысыжыр, идее шхыалэр нрав-

стенвен Іофгыѳоҳэм япхыгъэх. Непэрэ кысапшышэм имыльгу икѳэгъотыкл, иунѳѳѳ зехьакл, ицѳыфгыгъ нап, иадьбагъ, ицѳыфгыгъ арых «Гъунджэр чагъэ» зыфилорэм исюжет кызэшлэкъыгъэр. Шонышлыкѳѳ Тембот совет хабзэм илѳэхъани сатыушлагъ, джыри шѳнцѳѳжыным хѳт, ау ежъ ышъхъэклэ миллионхѳэр зѳрефѳ, кѳуаджэм шѳрѳгъушлѳхъ ахъшѳм рѳдѳжѳгъушѳ. Ежъ ышъхъэклэ ащ рѳхъатѳу иІофешл, ихъылтѳ ехъы, инасылн игъашлн кылѳхъэ плѳн плѳэкъырлѳ. Чѳщѳу ыпѳклэ кыкІхъѳѳэ е иклѳтѳу Расул шІуатѳгъѳу рагъѳшѳфѳжыѳѳэ сомѳ миллионипшІ пѳчѳагъѳхѳэр зѳрѳтырахъхѳрѳм, унѳгѳѳ дахѳр кѳыбгынѳмѳ зѳгорѳм кѳышызыгъѳзыегъѳ Дарихъанѳу джы пѳхѳуѳжѳу шысым дѳжѳ зѳрѳклорѳм ахѳмѳ урагъѳнѳгѳу. Іклѳухымѳ джары кѳышышІырѳри. Дарихъани кѳызыпидзыжыгъѳ, унагѳѳу зѳхитѳѳуагъѳми ригъѳхъажыгъѳп. Іхъадѳгъѳу

ыгъотыгъэу пчэдыжым Дарихъан
ишагупчъэІу дэжъ кышагъо-
тыжбы.

Нэмыг! повестыэ «Шымышыр хым кыызхэды» шыфилорэм хэт-хэ герой ныхбыкхэкхэу Инвер, Дианэ афэдэхэм нелээр шылакэм уишлугтоу ухэтынэрэрэплэккыш закыоу алыгытээр ахээр ары. Ащ кыгэгтогынклэ зэблэнхэ шылэл. Шыфыгь, гуклэгъу, адыгагь зыфэ-плөштхэр кырадзэхээрэл. Ащ фэдэ философиеу зырыспсэхэрэм уголвнэ шпшэдэккыжымы бэрэ фешэх, зэо-банэхэм ахэккодэжхэхуи кы-хэккы. Шыхбатлүмэ Инвер зэгорэм кышчызыгэгзыеггэ шпшашызу Муилэт ыгыгуи, мыххунуу шы-лэр эклэ рилшэ зэххэм, адрэр кельлэгүг гуклэгүг тлклү кызыхыгэг-фэнэу. Мары Инвер иджэуап: «О зэрэплорэм фэдэу «гуклэгъу», «псэклоды» clöz, зэклэмы сыгу ягыущтыгэгмэ, бэшлагэг спсэ зы-хаслэхэкштыгэгэр! Мары ори бэрэ укысэлэлыгүг «сымыгыэунэху» плöz. Сыгу огьүмэ, сэ шишлөгьор кыыздэхушнэг. Сасаггэ зыгорэм ишлөнгыонгыг псагэ сэ шишлөнгы-ныгыг шызгыгзыев...»

А Инвермн дыхтыгнэгтгэ шүгэшгэ
ныбжыккэ дахуу Диани аш нахыш-
шоп. Зогором ари Мулиэтг деджуу
общегитиетм дысыг. Джы инсти-
тутыр чидзыжыгыгзу еж ышгхэ-
кэ заричшэ ахыщэр ктегахэз.
Ихэтэклэ пас егвинзу Мулиэтг
зыфежэжкэ, аши а Инвер ифилос-
офие дэдэр кыгьрешажэ, аши
блэккыш, адыгэмэ аш фэдэ шэн-
хэр ахэлгыггэхуу ылозз кыггэ-
шыпкэнэу фежэ. Еж шүлэг-
гуу насып илэпыш, Мулиэтгэ Зу-
фафэрэ янасып кыгзызирмыкы-

щтым пае хылагъэу зэрхьэрэм
гъүнэ илэп.

Ахэмэ анахышлүхэп «Хылаг» зыфилорэ повестым хэт героихуэ Шончышыкыо Ахэмэтэ Чэтэжыхыэ Хыазызрэ. Йофшлэгбоу Дэмысыкыо Казбек партием ирайком иапэрэ секретарэу харамыгэдэзү ягогүгүп тырадынным пас хылагэуу дызэрахээрэр бэ, хяпсымы члагэтгыкхэ. Ахэмэ анахэ жбалым нэмык! повестуэ «Мэзым ишгэф» зыфилорэм хэт Ахэмэтыкыо Шамилэ. Иныбджэгбоу, игүнэгбоу, ишэклогбоу бэлахэу Пхэчэяшэ Шумафэ изакгоу шакло зышкылаугэ горэм шгэфэу лыдэклышг мэзым хеукыкхэ. Ушгхягбоу илэри Шумафэ ишгүз Асыет дахэтш, игу рехышг, шгузыкэ ыштэгжы шлоиготыш ары. Мыхэмэ афэдэ цыфхэм языкыаклэ социальнэ лыпасэу илэм нахэ шылылэгсыгг тхаклор романэу «Бэджхэ» зыфилорэм. Гүпчэм ит-

гээ, гүлэгүгүг-хялзлыггээ хил-
хьяа. Үүс эджанлр кызысуухым Аз-
мэт фэдэү ар институтым члэ-
фагтэп. Едыдж Хялидтүм ягунэ-
гым ахышү зериэфэрэм фэдэ
Пчэнбэхү Хязрэт илагтэп. На-
хыккэ үлэ шэигтэү, тутын уасэм
кэлэүлэу чылэм кыблдэнэг. Джа-
чыгтүр ары шынаутүр зезыхээрэ
бэджэхэм яхытыу зифагтэр,
техэк-тыг-око-үк-эк-о купүэ
«Тыгужуыкүлр» зипашэм зыхэ-
фагтэр. Ахыши кып-эк-хьяа, ма-
шини ышфыгы, лы укын лофи
ккыыхьяа.

Непэрэ шылакгуу ажэ зыхэтэр коуо зэхиишгуу, идэгуйи идири рилгэгуклэгуу, аш кыыхыхирэ хуыгэ-шагэхэр, цыф насип нэшанэхэр ипронизведениеме алыпасэ Сэфэр зэрэтхэрэм игугуу кэътшыгыг. Агупышэсэ лыаггэр зэрэклэпчыи произведениаби аш ил. Ау ахэмэ тахэмыхэзэ, «Шьюу диджыр» зитхыгэ илгэхэм кыздахыгыгуу, ау илгэсэ заулэ тешлаггуу кыдыдигэ-кыгыгэ ятлонэрэ романэу «Угэ-гуэжэ» (1994) зыфилорэри кы-хэбгэшыныр ифэшгуаш. Сыда плэмэ Пэнэшгүр лэпэкым кы-рыкгуагэм, адыгэмэ ятарихэ нэ-күдбүгохэм алымыплгүу шытгэл. Пышэсэ кэзлотаклэм нахь пэбл-аггуу, детектив шапхэм илгэхэм уалуклууи, лыххужэ сюжетхэри кыбэжыкыгуу романыр гүэпсыгэ. Кэзлэпчыкү бидзашьюу Шгэу-класэ — Налмэсэрэ Оздэмгырэрэ яклалуу нэужым Мазлэккэ Акуан-дэрэ Кяншыаурэ залэклэфэм Ай-дэмэр хужыгыгэм иклэдыклэ шгэфэ кызызлэуихыным тхаклор дэгүгэрэп. Шгэу-класэ илгыхыун епхыгэ хуыгэ-шылагэхэр жажэжэ

зэкълээкълэх, ащ лыхыхуэз ятэу Оз-
дэмырн хэкълуадэ. А хуыгъуэ-
шагымэ ахэгъыцагъуэ адыгэмэ
ищыэклагэр, япсууплэ шыфохэм
мээхэм, кыушхыхэм ядэхэгъэ сү-
рэт гъэшлэгъонхэмкӀ авторым
кыетых. Ахэми героимэ яшэн-
гъэпсыкӀэхэр, ягупшысэкӀэ-
зекълуэкӀэхэр кызылуыхыгъэнхэмкӀ
мэхэны ин ял. А пстэури зэдэкӀу
ШӀэукласэ — Айдэмыр ищыэкӀэ
гъогу, бэнынгытэу адыгӀ шыолы-
рым илыгъым, Кавказ заом, пщы-
хэмр фэкӀоолхэмр зэрэзэпуу-
жышцыгъэхэм, нэмыкӀхэми ар
ахэшагъэ зэрэхуырэр, янэ кызы-
рыгъытыжыгъэр, иныбджэгъухэр
игъусэхуэ сжы бышхыкӀэ ипыйхэм
зэратеклорэр уэлэпызыщэр сюжет
хэщыплэхуэ романым илэх.

2008-рэ илгээсэм аужыгэрэу кыдыггэжкыгыз «Хыадырыхэ гюгуми» тарыхэ романкэлэ уеджэн плээжкышт. Мыщи хуугыз-шлаггээхэ цыф зырызхэм, унэгэо шхыафхэм шяпхыггэхэ, иуулаплэ «Мээым ишфэхэ», «Бэджэхэ» зыфилохэрэм афэдэкэабз. Зэгьунэгьу унэгьуйтлоу Пэнькыхохмэрэ Ныбэрыекьохмэрэ языхэткыклэ-псэуклэхэм, яклэлэхэм тахещэ тхаклом, хуугыз-шлаггэхэри зэкл плөми хуунгу ахэмэ кьяшлэкыг. Совет хабээм иапэрэ илгээхэм кыащы-ублаггэу колхоз зэхэщэн Юфри, 1937-рэ илгээ хыазабыри, Хэггэгү зоошхори Кьозэккьое кьуаджэн кышыхууггэмклэ, Пэнькы Исмелэ иунагэо кырыккыуаггэмклэ тапашгхэс кыыреггэуножьыхх.

Шыфым ыгу ихыкчылар-иштыкыхэрэм икыоу ащылтым! Эсэу чыпхлэрэ романым хэбгыотэштхэми, ащ зэрэпсаоу трагическэ лэзгу ил. Шыфыр имылажэу, имыхаэкэу бэзгүхэным, шугутоным кыхаэклэу хыазаб чыпхлэ ифэмэ, сьд фэдиэ ащ зэпичын, ыщылэн ытэккыштыр? Ащ фэдэ шылакэм сьд фэдэ чыпхлэ шыпкыгажэмрэ зэфэгэмрэ шаубытыр? Ныхылышэрэ Зауркыанрэ афэдэхэу шыпкыжынэмэ, зэфэгэмэ арыгүауэхэу хыалэлэу лэжагагэхэр нэужым яхэгэгү ипыхнэ хьунхэм сыда нэзыгыгэсыгэхэр? Бэ ахэмэ афэдэ гушпысэхэу романым узихчэхэрэр. Социалнэ, политическэ лэапсэу ахэмэ ялэри хыугэ-шлэгэ зэфэшхыафхэмклэ тхаклом уапашхыэ кыргегуцох.

Хьуггэ-шлэггэ ямышыклэхэм зэлъаыггых Пэнэшгу Сэфр ипо-вествхэр. Шылынгыэм ладжыми уашыкүкшшт, зыфэд мыхурэ шы-лэп плонышг, ашыпцхэми уябгү-клон плэккышт. Художественнэ типизация зыфатлорэмклэ укы-кымэ, цыфым изеклоклэ-гупшы-саклэ, ишылынгыгэ гьогу зкклэ-клоклэ логикэ, психология лпашсуу ялэн фаем афгэгъхыгэмэ, тхаклом узфэнэккыуни кыхэккыын лите-ратурэ зэхэфын, ушэгын хабзэхэм куоу, кыжызу уахахэмэ. Ащ чы-пли, уахгты ишыклагь. Нэмык лъэныккыккэ уегупшысэмэ, сыда кызыккыккыэр узлэпашэу, кхэкх-ушгым шулабэ дашлэу итхыкхэм уяджэныр? Сыд шгъфа ащ фэди-зуу узфэзыккыуныр? Ар тхаклом ишггэмэ, итамыггэмэ ашымышзу плони плэккыштэп.

Пэнзхэу Сэфэр непи итворческэ гухэльхэр иных, сыдигуи зэрихабзэу, уцуи гьэпсэфи илэп. Рихуэхьэгьэ пстзури кьыдэхунэу, ифэшгошэ псауныгьэ дэгьуи илэу джыри илэсыгьэ ыгьэшлэнэу тыфэлгало.

МАМЫЙ Руслѳан.
Филологие шлэныгѳэхэмклэ
доктор.
Сурѳтхэр Пэнэшигу Сѳфэр илѳэс
зѳфэшѳхѳафхэм тырахыгѳэх.

Гукъэкыжы

(Къызылэлыкlorэр
чэпыогум и 27-м
кыдэкыгъэ номерым ит).

— Сэри уиоф зытетыр дэгъоу сэшлэ, Мерэм, ау сэ угу кысымыгъабгъ, «кло» аломэ сыкыакло. Кlorи зыгъэлэгъу, — Гукыжыгъ Мыхьамодэ.

Тянэ сыд ышлэныгъи, клуагъэ конторэм. Кыралуагъэр нафэба, «тыдэ кыи фаеми кыэгъот». Къэкложыгъэш ыгу зэрэагъэлэжыгъэр кыи хэщэу арилуагъи кыраложыгъи кыелотэжы.

— Ахыщэ гъэтлыгъыгъэ силэу сыхэлэбэмэ кыи хэсхын щэху хэмылэу кыашлошым фэд. Сыд сшлэхэн, сыд мыгъом сеусэхэн? — кыэтхьаусыхагъ тынэ.

Сыгу егъугъ.

— Нан, — слуагъэ, — пхэгъугъэ зпыхыгъэ клакохэр бэдзэрым щашхэу слэгъугъэ. Тэри тэгъэхь тэгъащэ.

— Уятэпс ар кэлэ бэдзэрым нэс тамэклэ пхэгъэ пхын умылэкынымэ! — хэклшлэу кыэгъотыгъэр хьатэу тынэ кыридагъэп. — Тамэклэ пхыи-р тлэклуми сыд клэпхын.

— Пхэгъэ цэлитфыр сомипшыклэ ащэ, — слуагъэ.

— Сомипшл плуагъэ? — кыеслуагъэр зэхимышшыкыгъэ фэдэу кыи клэупчлэжыгъэ тынэ. Зи кыи мылоу зыгорэм зэреупшысэрэр пшлэнэу тлэклурэ зилэжагъ. Етланэ игъоу кыисфильэгъугъ.

— Ахьмэдыкьомэ кэлэ бэдзэрым пхэгъэ ахымэ щашхэу сэри зэхэсхыгъагъэ, сшлэш хьугъэпти мэхьанэ хьатэ естыгъагъэп нахь. Ядэж кlorи зэ кыаклэклэупчлэхьэба.

А мафэм кэлэ гъогум сытепшыгъагъэти, пчыхьэри дэхэклаеу хэклотагъэти, Хьокло Ахьмэдыкьомэ адэж сиклошгъэп. Жыи хьазы-рзуи сыгъолжыгъагъэ, сыхэчы-егъэхьагъ шьхьаныгъупчэм зыгорэ кыи зытеом. Сыкыи гъэлэгъагъ. Мыхьамод арэу кыи члэкыгъэ, тынэ унэм зеклым ащ ымакъэ зэхэсхыгъэ.

— Джыри сыкыи плагъэклуагъэ, Мерэм, кыуаджэх.

— Сыкломэ сыд яслошт, Мыхьамод, сыкыи зыкыи жыгъэр сыхьат зыгъуш нахь хьугъэп, — ылуагъэ тынэ.

— Кlorи зыгъэлэгъу, Мерэм, умыкломэ джыри сэ сыкыи плагъэклошт.

— Тычыежыны тыфимытыжэу сыд шыуу кыэхьугъапэр! — лудымыдызэ тынэ унэм кыи хьа-жыгъэ. — Арэу синэплэгъу кыи клэхопсыхэмэ сыд сшлэн, сыклон. — Етланэ сэ зыкыи сфигъэ-загъ. — Къэтэдж, нынэ, къэтэджы-ри чэщныкьом сизакъоу сымыгъа-клоу ори кыиздакы.

Сшломыгъауэху сыкыи зыщыпшыгъэ, зысфани тынэ гъусэ сыфэхьугъэ. Конторэм тызынэсым тынэ фэдэу кыи зэджагъэху тхьаусыху лугыгъэр багъэ. Колхоз тхьаматэм икабинет тызехьэм нэгъырищэу исхэм ащыщэу симынэлосэ, тикъуаджэ щыщыгъэп, лыи кьопцлэ ныбэшъоу тхьаматэм итлысыплэ щысым тынэ ыцлэ кыи лозэ зыкыи фигъэзагъ.

— Сыд, Фатимэт, ахыщэ тлэклу кыи зэдпхыи укыклуагъэмэ дэгъу.

— Арэп, ахыщэ гъэтлыгъыгъэ силэу сыхэлэбэмэ кыи хэсхын щэху хэмылэу кыи шьосымытэу кыи шьушэхуа сэлэ? — ащ нахь фэщы-лэжыгъэп тынэ, кыи зыгъуужыкыгъэ. — Клэлэбыным язгъэшхыщтыр сфимыкыуэ ахэм кыалустхыгъэ тлэклу-шьоклухэр клалэм кэлэ бэдзэрым езгъэхьыхи, — салэныкыо кыи реплэкыгъэ, — клыхыгъэм зы сомэкли

сыхьылабэу кыэсхыи кыи шьостыгъэ. Ащ нахьэу сыда сжыгъэшлэнэу шыузыфаер? Сыд шыуу кыэхьугъа-пэр тычыежыны тыфимытэу?

— Къэхьугъэр умышлэ фэдэу сыдэуштэу зыкыи пшыра? — тынэ кыедэлунэуи фэягъэп симынэлосэ лыр. — Заор макло, зэуаплэм лутхэми чэщи мафи ялэп, окопхэм адэ-сых. Ахэр гъэшхэгъэнхэ, ящыклэгъэ шэгынхэр, лашэхэр кыи шьыгъэнхэ, пыим зэщыгъэкыогъэ заводхэр, фабрикхэр, нэмыклэхэри зыпкы игъэуцожыгъэнхэ фае. О чэщ зытлу узэрамыгъэчыерэр пшлокынэу плагэ еошэкы.

— Сэргущи хэгъэгум илоф зыте-тыр кыи зыгъурэлэ, — кыэушъэбыгъ

Трамвайр клоу тытефэмэ а гъогур километрийшыклэ нахь кыегъэ-клэкы. Ау нахьыбэрэмклэ ар клорэп, титлысхьэгъаху «ток шылэп» аломэ кыэуцоу, тыкыи жыгъэуи хьуштыгъэ. А мафэми Пашковскэм тызынэсым трамвайхэр мыклоху тытефагъэти, километрэ тлоклырэ тфырэ пхэгъэ-мэрыхьхэр ттамэ телхьуу тхьынхэ фаеу хьугъэ.

Гъогум ызыныкыо сэклуфэ хьы-ныр ащ фэдиэу зэхэсшлагъэп. Ау нэужым нахь онтэгъу хьуэз тамэу зэпедзэклыр зытеслэхьэрэм темы-загъэу, бэрэ зэблэхьун фаеу хьу-штыгъэ. Къэлэ бэдзэрым тызщынэ-сыным схьырэр мыпхьэу, пчашлоу кыи сшыхьоу, лэзбэкыоу сыдзырэм

КІЭЛЭГЪУ

тынэ. — Амалэу симылэр ары клорэр сэзгъалорэр.

Тыдэ кыирихыщтыми кыи гъотын фаеу джыри тынэ кыи ралуи кыи-члалупшыжыгъэ. Тадэж тыкыкложыгъэ кыи силуагъэ:

— Кыинымы псынклэми а зы-фэплуагъэр тымышлэщтымэ, нэмыклэ хэклшлэ тэ тилэу сэ сшлэрэп.

Пчэдыжым сыкыи зэтэдджыжым Ахьмэдыкьомэ адэж сыклуагъэ. Къалэм мыклуагъэху, бэдзэрым ахыштыпхьэр агъэхьазыры пэтэу дэгъоу сытефагъ. Къалотэрэ кьоды-ер арымырэу, бэдзэрым ахыштыпхьэр зэрагъэхьазырырэр ягуапэу кыи-сагъэлэгъугъэ. Унэм сыкыи зэрэкло-жэу мыстхьэ, клэе гъугъэхэр тишагу дэлхэти, Ахьмэдыкьомэ кыи зэрэ-сагъэлэгъугъэм тетэу згъэхьазыры-нэу езгъэжыагъ. Сшынахьыклэ Мухь-динэ кыи зэдэгъалэзэ пхьэр клэко-клакоу зыпысыгъэ. Обзэгъуклэ зэго-сыутыжыгъэ. Пхьэцалэхэр цыкы дэдэхэи хьуштыпхьэр, инышхэми пхыш-тыр нахь макл. Пхьэ цэлитф-цэлит-фэу ары шапхьэу шылэр. Сфэхьын сшлэшлэрэм тетэу пхьэцэлэ тлокл-тлокл хьоу тлу гъучычыклэ зэкло-цысыпахэз. Ахэр зэпедзэклуэ стамэ теслэхьанхэм пае клэпсэ гъумклэ зэспхыжыгъэ. Клапсэм стэмашхьэ хымылуупклэным фэшл хьэдэн кыесщэкыгъэ. Ионтэгъуагъэ зэ-гъэшлэн гухэлэ силэу зэпедзэклыр стамэ езгъэклугъэ, зыгъэгъэсыгъэ, зыкыи зэгъэсысыжыгъэ. Мыонтэгъу дэдэу, сфэхьынэу кыи сшыхьугъэ. Тяни ытамэ пхьэ зэпхыгъэхэр ридзэкли ащи ыуплэклугъэ.

— Сэ схыштыр нахь бало сфэшл, — кыи силуагъэ.

Зэклоцлпхьэгитлум пхьэцэлэ тфы-рытф нахь ахэсымыгъахьоу ащи ыхыштыр фэгъэхьазырыгъэ.

Нэфшгагъом, хьау, нэфшгагъуи хьугъагъэп, джыри мээсхагъэ тынэ кыи зыгъэгъэушым. Щэплагъэ тигъэшхи, кылаклохэр кыежыагъэхэти, ахэм ауж тыригъэхьагъэ. Къошъо икыгъом ахэм ташыклэхьажыгъэ. Кармалинэ мээ мээпсэу илэ Чусэ ыпхьухэр арых кыи шьофэу тилэхэр. Къуашьомклэ псыхьом радзыхьэрэм ахыщэ тлэклу кыи ратышъ, ахэр сыдигъокли хьазырых. Къутырэу Маякым тынэсыфэ, ар гъогоу тклун фаеми ызыныкыо фэдиэ хьазыр мэхьу, Кармалинэ мээ тыхэтэу тыклон фа-ешъ, апэу къуашьомклэ радзыгъэхэр ауж кыи нэхэрэм яжэжыкы, мыщынэ-хуу зэхэтхуу клонхэм пае. Гъогоу тклуштыр благъэп, километрэ тло-клыр тфырэ фэдиэ мэхьу.

пэпчэ кыеслэтытэу сыхьугъагъэ. Зи кыи мыломи тыни хьылыр кыи кыи-зэрэщыхьурэм гу лыыстагъ. Ащи зэ-педзэклыр зытелъ тамэр бэрэ зэб-лихьуштыгъэ.

Бэдзэрым тызехьэм хьылыр сыгу сызэрэригъэлэжыгъэр кыи схьэщэу «ху-у!» слуи члэсыдыгъэ.

— Арыгуш, нынэ, уигъэпшыгъэ-гуш, — тынэ еж ымыгъэпшыгъэм фэдагъ, сэри шлолофыгъэр.

Пхьэр зытэсхьахэм сомишхэрэ тлоклипллырэ клэтыгъэти, тынэ гу-шлуагъэ.

— Алахьым егъэпсэуи пхьэр бэдзэрым пхынышъ щыпщэныр апэу зыгу кыи жыгъэр, — ылуагъэ.

Ау сэ зи ащ гушлуагъо хэслэгъуагъэп. Сыгуклэ зэсложыгъэ: «Емынэм ехь ар апэу зыгу кыи-жыгъэр».

Къуаджэм тыкыи зэкложым пхьэм ахыщэу клэтыгъэм зы сомэкли тынэ хьылабэу джыри ыхыи аритыгъ. Ащ ыуж кыи мыджэнхуу тынэ кыи щы-хьугъэми, пчыхьэр хэклотэгъэклаеу Мыхьамодэ тадэж кыи лухыи тынэ кыи рилуагъэ:

— А Мерэм, кыи уаджэх, конто-рэм кло.

Тынэ щтэпахэ, хэбзэ лоф зыхьуклэ амал илахэмэ зыригъэнэщтыгъэп. Апэм «сыд кыи сашлэщтыми сыкло-нэп, сыдэу мыхэр зэклокыгъапэх» ылуагъэми, фэщылагъэп, сшыхьахы-пэзэ сэри сыздищи конторэм клуагъэ...

Пхьэ тэмэрыхь тхыи тынэрэ сэры-рэ кэлэ бэдзэрым тызэрэклуагъэр а мафэм апэрэми, ауж хьугъэп. Ау бэдзэрыми бэрэ уагъэклоштыгъагъэп. Ащ клорэр бэ хьугъэти, бригадырэм лизын кыи уитын фэягъэ. Ау ащи шлурышлуклэ укыи тлупшыштыгъэп, «зэклэ бэдзэрым шыуеклуужымэ, хэта колхоз лощлэныр зыгъэцэклэщтыр?» — ылоштыгъэ.

«Уимыклэ, уимыс, уисэу кыи-мыгъэхьажэ» зылуагъэм фэдагъ. Бэдзэрыми укло хьуштэп, ахыщэри кыи зыгъотынышъ займэр яптын фае. Сэщ фэдэ клэлаклэхэмклэ бригады-рым хьатэу зыкыи тлупшыштыгъэ-гъэп. Ащ фэшл сэри тамэклэ кыалэм пхьэхьыныр анахьэу зытегъэогъа-гъэр. Ары шьхьаеми тынэ кыи рагъэзи, «тыдэ кыи схыштыр?» ыломэ тхьаусы-хэзэ лыгъэклэ зыклагъэтхэгъэ сомэ миныр игъэкъушлугъэп.

Апэм урыс ныхомэ тятхьагъэп-цлэклуу кыи тублэгъагъэ. Пцел гъугъэ зэгоутыгъэм шэплэ-гъожь дахуу теплэшлэ ил, пхьэ псынклэ. Ащ фэшл ар бэдзэрым тхыштыгъэ, ау урыс ныхомэ шлэхуу тыкыашлагъэ. Зыбгъэ-

ПЭНЭШЪУ СЭФЭР

стырэм щелым клуачлэ илэп, мэ-шлуачлэ фэхьурэп. Ныхомэ хэлгы-хьухьэхуу рагъэжыагъ. Кыагурылуагъ пхьэ пстэур зэрэзэфэмыдэр, чыгаем нахь клуачлэ зэрилэр. Ар нахь дэгъоу ащэфы зэхьум, тфэхьу-тфэмыхьуми тэри ар тхьын фаеу тыхьугъэ.

Цыфыр егъэзыгъэ зыхьуклэ зэ-мыгъсэн шылэп. Апэу зыгу кыи жы-гъэри кыи шлэгъуаеу пхьэ шломыкы-р бэдзэрым щашхэу слэгъугъэ. Дзэкло котелокым изым сомипшлэ ралуа-лэщтыгъэ. Нафэ пхьэцэлитфым на-хьэу, ари анахь пхьэ онтэгъум, чы-гаем, фэдэм нахь котелокым из пхьэ шломыкыр бэклэ зэрэнахь псынклэр. Ары шьхьаеми егъашлэ шломыклэ згъэстыгъэп, агъэстэуи слэгъугъэп. Ар зыщэхэрэм сяупчлэ кыи згъэлотагъ, ау кыалотэгъэ кыи дыеклэ хьурэп. Етлани кыи зыгурылуагъ шломыклэ бгъэстыныр кыи зырыкылоу зэрэщы-мытыр, бырсырэу пылыр зэрэбэр. Ау зыр адрэм кыи рыпшыжыгъэ нэмыклэ амал зымылэхэм пхьэр бэдзэрым щыпщэныр фэдэ хэклшлэ афэхьугъэшъ, Краснодар пэгъунэгъу къуаджэхуу мээ зилэхэр ащ езэрэгъэ-бэныгъэхьагъ, курэжыкыклэ зыщэхэ-рэри ахэтыгъэх, пхьэр бэдзэрым щылуэгъэкыгуае хьугъэ, ыуаси кыи-лыхыгъэ.

Сыд икыи ныгъэми шломыклэ згъэ-стынэу сэри исхьухьагъ. Колхоз мээклэ заджэхуу псыхьоу цыкылоу Тлуапклэ кыи шьыахьакыгъэ дам-бышхом къуаджэм ылыныкыоклэ кыи згъэгъэзгъэ ыбгъу готым сшына-хьыклэ Мухьдинэ зыдасщи, курэжыкые кыи фэклэ сыклуагъэ. Кыи зэрэсалагъэм тетэу лашгъэм нахь мыгъумхуу мыстхьэхэр, чыгаехэр кыи сыупкыи кыи зытэагъэ. Тигъу-нэгъу лыжыгъэ Пэнэшъу Долэтчэ-рые (Лэнклэ еджэщтыгъэх) селъэуи шломыклэ зэрэбгъэстэщтыр шыгълэр кыи зэрэзгъэгъэлэгъугъэ. Гъуклэти ар дэгъоу ышлэу кыи члэкыгъэ. Се-уцуали апэм клакохэмклэ кыи згъа-жыи, етланэ нахь кыи хьэ сшлэз, ау зы метрэ имыкыуэрэм нахь кыи хьэ хэмытэу, пхьэр зэпысыупкыи гъэ. Етланэ Лэн кыи зэрэсигъэлэгъугъэм тетэу пхьэжыкые гъугъэ ланлэ ычлэгъэ члэслэхьыи, нахь клакохэмклэ кыи-згъажи пхьэ зэпыупкыи гъэ кыи-згъэтылыгъэкыгъэ. Ащ уц упклагъэ зытесэтэкыжыкыи мэкъу лагом фэдэ хьугъэ. Ятлэ тестакыи, лугъор кыи-рычлэкыиным пае ылыапсэ пчэгъу мыгъумы-мыпсыгъоклэ сшлэпы-джэзэ, гъуанэхэр фэсшлэжыгъэх. Етланэ «хьакупчэу» кыи фэгъэгъэ-нагъэр кыи фэгъэгъэфэди, фэагыным хэгъэогъэ хьэдэн зыпаклэ пышлэгъэ бэщымклэ пхьэжыкые гъугъэм машо-клэзгъэнагъ. Пхьэ зэпыупкыи гъэхэм-клэ «хьакупчэу» згъэпытэжыи, уц упклагъэи теслэхьыи, ятлэ тестэкы-жыгъэ. «Хьаку сырбыхэм» шлушхуу лугъор кыи рыутысыкыи штыгъэ.

Машлом кыи шхырымшхыным пае сыфэсакыи, зыгорэклэ кыи-пхыритхьумэ ятлэ тестэкыонэу Лэн кыи силуагъэти, чэщныкыо охьуфэ сыфэплырыгъэ. Ау чыиер кыи зыс-клэклэхьэм «кыи нагъэми зи хьунэп» зэсложыи, сыгъолжыжыгъэ. Пчэды-жыкыи сыкыи зэтэдджыжыкыи слэгъ-гъугъэм сыгу кыи гъэклодыгъэ. Кыи-нэу пыслэгъуагъэр хьаулыи. Ма-шлом кыи пхыритхьуи, пхьэу члэ-сылухьумагъэр шломыкыи ычлэ-плэклэ яжэ хьугъэ. Ар кыи сэхьулэн зэрилэкыи штыи тещыныхьагъэн фае сэ сапэу кыи клуагъэу Лэн шьхьа-рытыгъэ.

— Ар кыи охьулэн зэрилэкыи-штыи сенэгъуагъэ, — ылуагъэ.

(Кыи клэлыкlorэр я 14-рэ
нэклэбгъом ит).

Тхаклоу Пэнэшьу Сэфэр ыныбжь илъэс 80 хьугъэ

Гукъэкыжь

(Къызыкълъыклогэрр я 13-рэ нэклубгом ит).

Апэрэ егъэжъэгъум къысэхъула-гъэм сыгу къыгъэклогди, ащ фэдиз бырсыр зыпылъ шомыклым игъэ-стын щызгъэзыенэу сыгуклэ сы-къэхъугъэми, гупсэфэу сэтлысыж-клэ займэм пэлухъащт ахьщэр тиу-нагъо къыгъотын зэрымлъэкы-щтым сыкызыттыригъагъ. Займэм изакъоп ныла, нэмык! хъакъулахъэу ытын фаеу унагъом къытыралъ-хьэрэр маклэп, унагъоми ежыри щыклагъэу илэр бэба! Етлани бжы-хъэм еджэныр езгъэжъэжынын сыгу хэлъ, сыпцлэнабз, щыгын горэхэр сымыщэфыхэ хьущтэп. Ахэм сыз-гупшысэм шомык! гъэстыным пы-сыдзэжыгъ. Ау сэт фэдэ нэбгыра-бэм ар фэдэхэклыплэу къыхагъэ-щыгъэти, пхъэу шомык! пшыщтым икъэгъотын нахъ кын хъугъэ. Кол-хоз мэзым ащ къэклушт пхъэр хэб-гъотэжыщтыгъэп. Пхъэ гъугъэр хьущтэп, цынэн фае. Пхъэ пстэури шомык! дэгъу хьурэп, мыстхъэн фае, чыгаемэ нахышлужь. Къэра-лыгъо мэххэм ар къахыуагъэщы-щтгъагъэп. Ау щытми, клэлэ зы-тлущэу гъусэ тызэфэхъузэ, Клэтыку мэзым теклоу къэтыублагъ.

Мэз гузэгум тыхахъэти мафэм шомык! тшыщт пхъэр къыщыт-шыщтыгъ. Мэзгъэсым тыкышлэным тытештыхъэу мафэм машло клэдгъа-нэщтыгъэп, лугъом къэклун ылъэкы-щтыгъ. Чэщыр ары шомык! зыд-гъэстыщтыгъэр. Тэ, клалэхэмклэ, анахъ кын къыттыхъуштыгъэр чэщ мычъемрэ аргъой жьугъэу къыт-тебанэхэрэмрэ ары. Пклэшъэ зыпыт чыгъ къутамэхэмклэ аргъойхэм тя-заозэ тыгу тырагъэлэжыщтыгъ. Клэтыку мэзым зэгорэм «зеленэхэр», пльыжъхэми фыжъхэми ямыгъуса-гъэхэр, къосыштыгъэхэу зэралошты-гъэр, ахэр зэрысыщтыгъэ чыунэ зэхъуагъэ сэри зэгорэм слъэгъугъагъэ, заом зышлэзыгъэбылхъэхэрэри, «дезертгирклэ» заджэщтыгъэхэри зэ-рэхъыгъэхэр сыгу къэкыжъэу, джы-ри ахэм афэдэ горэ хэсынклэ мэхъуба зыфэллоштыри сыгу икыштыгъэп. Шыпккъэ, лыгъэм зезгъэхъэу ащ игугъу сигъусэмэ афэсшыштыгъэп. Ау тлуанклэ пэгъунэгъоу шомык! щыдгъэсты зыхъуклэ псыхъом пцэжые ин горэ къызыхъэрэм, псы макъэу къэлугъэм сыгу къыгъэкы-жыштыгъ къолбастэхэм афэгъэхъы-гъэу тьянэж клалэхэмклэ къытфи-луатэщтыгъэхэр, ахэр бзылфыгъэм фэдэхэу, ашъхъац ажъэу псыгутахэм тесхэу альэгъуштыгъэхэу зэрило-штыгъэр.

Пхъэхъыныр къыуигъэштэжъэу шомыклым игъэстыни, ар бэдзэрым пхыными кынэу апылыгъэр багъэ, ау нэмык! хэклыплэ уимылэ зыхъуклэ пфэхъу-пфэмыхъуми уеуцоллэн фаеу мэхъу. Шомык! зэрылэ дзыо эпедзэкыр тэмашъхъэм тетхэу, адрэ тэмашъхъэм тетлхъэрэм къэс, шомык! сапэу къыпытэкъурэр пклантлэм екпыти ткышъо эфэдэклэ хьущшыштыгъэ, фыжыри, тхъоп-лыри, къуапцлэри умышлэжынынэу тынэгухэр негрэм фэдэу шлуцлабзэ хьугъэхэу бэдзэрым тынэсыштыгъ. Урыс ныхъэу тызылгъэхъэрэм агу къытэгъоу ашъхъэ агъэсысызэ, «Ох, какие бедные ребята!» алоштыгъ.

9

Бжыхъэр къызысэм еджэным пы-сыдзэжынын гухэлъ сйлэу Едэпсык-кое школым сыкыуагъ. Ятфэнэрэ клас-сыр арити къэсыухыгъэр, яхэнэрэ классым исхэм сахэтлысхъагъ, ау сэ

къыздеджагъэхэм ащыщ классым члэслэгъуагъэп, зэклэ сэт нахы-клагъ. Сызклэгупшысыхъэм хъугъэр къызгурыуагъ. Сэ ятфэнэрэ классыр къэсыухыгъэу еджэныр зычлэсэдзы-жыым нэмыщхэр къэклонхэм ыпэклэ къыздеджэщтыгъэхэм яхэнэрэ клас-сыр къаухыгъ. Сшлэшъхэкыуагъ къыздеджэщтыгъэхэм ауж сыкызы-ринагъэр. Ятлонэрэ мафэм яблэнэрэ классым щеджэхэрэм сахэтлысхъагъ. Къыспылыгыни щылэп, классэу къэ-сыухыгъэм зи къыклэгупчлагъэп.

Джащ тетэу зы мафэклэ яхэнэрэ классыр къэсыухыгъ, ау а лъэбкъу пхэнджыр зэрэсшыгъэм нэужым бэрэ сырыклэгъожыгъ. Илъэс пса-

лым укъэтыгъэмэ, гъогууани пкы-гъэмэ, — гулэнклэ ланэ къысфиш-ным ыуж ихъагъ. Картоф гъэжъа-гъэу хъакушъхъэм тетыр къыгъэф-бэжи, ланэм къысфитыригъэууагъ. Ащ табэклэ гъэжъагъэу хъалыгъу кыгъути, шхын клэшыгъо дэдэу къысшыхъоу шлоу сышхагъ. Лъэшэу мэлэклэ улагъэ зыхъуклэ шхын пстэ-ури лэшлэ. Щхыуи тесшхыхъа-жыгъ.

— А сишъау, — ылуагъ тьянэ, — Чатибэ дэжэ сыкынышъ а хъэшъо цуакъэу ышыхъэрэм фэдэ къыпфи-шынэу селъэлун нахъ, цокъээзклэ-дэхэмклэ мафэ къэс Едэпсыкыуае нэс еджакло уклошъунэп. Джырэклэ

КІЭЛЭГЪУ

ум яхэнэрэ классым шаклугъэм зи зэрэхъасымышыкыгъэр еджэнымклэ инэу пэрыохъу къысфэхъуштыгъ.

Пхъэ зэгъыхыгъэми шомык! кылэ бэдзэрым нэс тамэклэ пхы-ным фэмыдэ дэдагъэми, уаеми, чылэми, ос хъотыр зэрелъасэми пчэдыжъ къэс Едэпсыкыуае уклозэ уеджэныр псынклэгъуагъэп.

Пчэдыжым сыкызытэджыжым шалъэклэ уашъом псыр къыракы-хырэм фэдэу ошхышхо къешхы-щтыгъ. Зэклэм сшъхъэ къеуагъ: «Мы оешхом сыдэуштыгъэу школым сыклоштыгъ?» Тьяни ыгу къысфэгъугъ, къысылуагъ:

— Мы оешхом Едэпсыкыуае нэс еджакло уклошъунэп, непэризэ хэонэклэ дунаир клодыжынынэп.

Маклэу сылушхыпцыкы джэуап естыжыгъ:

— Нан, ошх къешхы е ос къэсы пэпчэ еджакло сымыкылон хъумэ, боу мэфабэ хэсынэн фаеу хьущт.

Шхыныгъо шъхъагъэу тилагъэр щэ-пластэр арити, ар къэсшы унэм сыкыкыгъ. Мыуцыныгъэ щыгын сшымыгъэу, слъэдэкъапэ псыр къе-чъэхэу школым сынэсыгъ. Къоджэ зэфэшъхъафхэм къарыкырэ еджа-клогъэм ащыщхэу а мафэм уаеми ыгъащти школым къэмыкыуагъэр бэти, тикласс къыфэгъэгъэгъэ клэлэ-егъаджэр тэ лажъэ тымылэми къыт-тегыгъ, «синысэ есэло, ситлуанэ гурисэгъало» зыфалорэм фэдэу. Сэ сянэ еслогъэ дэдэр ары ащи лэ-убытыплэ ышыхъэр.

Школым сыкыкыжыни унэм сы-кызысхъажыным щыгынэу сшыгъыр зэклэ зэрэуцыныгъэм имызакъоу, цокъээзклэдэу сшыгын ынапэ зыхъ-шыкыгъэ чэтэн лужьур зууцыным зызэрифызыгъэм, ащ клэдэгъэ хъа-быкышъом зыкызытэджыжыгъэм тьянэ гу лытагъ. Къэкууагъ:

— Тхакысауи, непэ ренэу мо-щтэу классым учлэсыгъэба!

Гулэнклэ щыгынэу сшыгъыр зэ-клэ зыщысигъэхыгъ, сфэшлэ-сфэ-мышлэм пымылэу къыклэкхъэрэ джэнэ-гъончэдджэр зыщысигъэлъа-гъэх. Къызысыхыгъэ щыгын уцы-ныгъэхэр ыфызыхи унэм рыхыгъэх, клэсэнымэ арыщэгъэ клэпсэм ридзэ-кыгъэх. Ахэр мычъэпхыхэ хьу-щтэп, неущ школым сыкылон хъумэ зыщыслэн сйлэп.

— Нан, гъэблэ нэшъум сегъа-лэ, — слуагъэ унэм къысхъажыным.

— Арыгуш, мэлэклэ улэн адэ пчэдыжъ щэпастэ нэмык! умышхэу унэм уикыгъэмэ, мэфэ реным шко-

фабэ шъхъаеми, бжыхъэ оялэри, кы-мэфэ чылыри тапэклэ къэтых. Ар зыфишыхъэрэм алыхырэ бэп, ау мызэгъогум сэ естын ахъшэ сйлэп. Нэмыкыкыкы зыгорэуштыгъэу сезэгъы-шъумэ сеплыын.

Пэнэшьу Зэчэрые ыкыо Чатибэ сэкъатныгъэ илэу къуаджэм дэсыгъ. Клэлаби мэхъу. Цокъэшлынэм тлэкы хешыкылышъ ары унагъор зэри-лыгъыр, хъатыр къыпфемышлэкли угу ебгъабгъэ хъунэу щытэп. Етлани ащ фэдэ цуакъэхэр зыхышыхыкырэ хъашъор, агъэпцэу машинэ шэрэ-хыым ралъхъэрэм фэдэр, ащ клэдэрэ машинэ лъэкыо зэтэгъэтхыгъэр гъотыгъошлопышъ, ежыри ахэр зыгорэм къыщищэфын фае. Ау щытми, тьянэ къызысхышыкылыгъ. Кырылуагъ:

— Ори ар умышлэу щытэп, зыго-рэм хъатыр фэсшлэным сэ силоф те-тэп, ау укызыклогъахэклэ, «пфэс-шлэщтэп» ослэшъунэп. Хэт ышлэра, уишъао еджэгъэшхо хъумэ ишлуагъэ къысэкыжыныкы мэхъу.

Охътаби тыригъэшлагъэп Чатибэ, хъэшъо цуакъэхэр къысфишыхыгъэх. Ахэр зысэлэгъум щазымэ клэра-клэхэр къысфашэфыгъэми ащ нахъ лъэшэу сымыгушлоныгъэу къыс-шыхъоу сыгушлуагъ. Ау ахэми уят-хылылэнэу зэрэшымытыр шлэхэу нафэ къэхъугъ.

Хъэшъо цуакъэхэр зыщыслэжи пчэдыжыным школым сыкыуагъ. Еджэныр къэсыухи сыкызысхъо-жыым унэм сызэрихъажыгъэм лы-пытэу гулэнклэ зыщысидзыжыни къэслуагъ:

— Нан, сафэежэп хъэшъо цуа-къэхэм, хъыжыри къысфэзышлы-гъэм етыжых.

Блон ымышлэу тьянэ къысэплыгъ, етланэ къэслуагъэр зэригъэшлагъо-рэр кыхъэшэу къэупчлагъ:

— Сыда?!

— Сэ непэ ахэм сыгу сызэрэра-гъэлэжыгъэр! Хъэшъо напэр тыгъэм къызегъэплыым сфэмыщылэ-жыным сынагъэсэу слъакъохэр ипыхъагъэх. Псы жъуагъэм слъа-къохэр хэлъым фэдагъэх. Зыщыс-идзыжыгъэу лъапцлэу сыкыэкложымы сшлоигъоу сашыгъагъ.

— Адэгущэ сид къыпфэсшлэн? — къэтхъаусыхагъ тьянэ. — Кло ахэмклэ школым умыклогу, бжыхъэ оялэм зыпэлудзэрэм, къызыучы-лырэм къыпшъхъапэжыных.

Ашклэ тьянэ седэлугъэми, а уахъ-тэу зыфилуагъэхэр къызысхыхэми сятхышлагъэп хъэшъо цуакъэхэм.

ПЭНЭШЬУ СЭФЭР

Дунаир къэуцылыгъэу ахэр зыщыс-лэжи школым сызэклом сыкызыс-рэкложыгъэм лыпытэу ыпэклэ фэ-дэу джыри гулэнклэ зыщысидзы-жыгъэх.

— Джыри сид къэхъугъ? — къэгулагъ тьянэ.

— Слъакъохэр арыштыхъэ пэтыгъ, — слуагъэ.

— Кло ашыгъум сэ ащ нахъэу пфэсшлэн сшлэрэп.

Члэсидзыжыгъэмэ нахъ дэгъу зы-щыслэн сйлэпти, сфэмыхъуклэ хъэшъо цуакъэхэм сызэгъын фаеу хъугъэ. Анахъ къызэрэпштэн закъоу щылагъэр къешхы хъумэ е псын-жыым ухъуцомэ псы къызэрарымы-хъэрэр ары.

Уаеми фэгъэхыгъэу зы хъугъэ-шлагъэ джыри сыгу къэкыжышъ, ащи игугъу къэсшышты. Комсомоль-цэхэу Едэпсыкыо школым члэс-хэмклэ зэлуклэ тилэнэу щытыгъ, ау мэфэ реным еджаплэм тыщылагъэу мэлэклэ тылагъэти, агу къытэгъуи тыкложынышъ тыкзэшхэнэу, етланэ тыкзэкложынынэу къыталуи тыкыа-тлупшыгъ. Комсомолым ирайком илофышлэщтыгъэу Тыгъужь Нурыет къэкыуагъэу къыддэгущылэнэу щы-тыгъ. Кытэгъуаорэм фэдэу ошхыш-хом къызыретлупшым, тыкложынын тлэкылыгъэп.

Ятлонэрэ мафэм Нурыет тиугъойи къытилуагъэр укомсомольцэу зэ-хэпхынклэ ушыкыштыгъэп, тигъэ-укытэгъэу пхъашэу къыджэхъагъ, граждан заом илэхъани, Хэгъэгу зэ-ошхом игъоми, шэр ошъоу къэхэу зыщэтым комсомольцэхэр къымы-гъащтэщтыгъэхэу, тэ уаеми тигъащти зэлуклэм тызэрэмыкыуагъэр емыкы-шхоу къытфильгъугъ, комсомолым ынапэ тетхыгъэу ары зэфэхысыжыгъэу ышыхъэр.

Ащ ыуж сид фэдэ уайи тыкыи-мыгъэштэжыштыгъэу, шэр ошъоу къе-хыгъэкы тэри тыкызысхъажыгъэмэ, займэ мыгъом ипшынынуу сыгу изыуты-гъэм силоф хэмыллыжыгъэу ары къы-зэрэсшыхъугъэр, ау сэ къэлэ бэдзэ-рым сымыкыломэ тьянэ зыклагъэт-хагъэр хэт къэзыгъотыштыр, ежъ мафэ къэс бэдзэрым клон фитыгъэп, ыпэклэ къызэрэслуагъэу. Тхъаумафэ къэс сэ бэдзэрым сыкылон фаеу хъу-щтыгъ.

Нэужым сызэрихышлагъэм игугъу къэпшыныкы укытагъо. Еджакло-хэмклэ займэм тыклэтхэн фаеу ты-рагъэзэу къаублагъ. Ары шъхъаеми еджаклом ахъшэ тыдэ кырихышты? Шыпккъэ, тэ бэп шапхъэу къытфа-гъэууштыгъэр, сомэ тлокл-тлоклэ тфырэ тыклатхэмэ икыунэу албытэ-щтыгъ. Ари тэрклэ багъэ. Итлон-тлыхъэ зэхъум клэлэгъаджэхэм хэ-кыплэ къагъотыгъ.

Едэпсыкыо еджаплэм комсомоль-цэу члэсхэмклэ пащэу тилагъэр ти-кыуаджэ щышыгъ, Бэрэтэрэ Батыр-бий ары. Ар къаулуши, комсомоль-цэхэмклэ зэлуклэ къытфишлэ, ти-гъэууштыгъэу, комсомольцэр сид фэдэ логъэу партием кырихыжыгъэрэм клэшакло фэхъун фаеу, тэ сомэ зау-лэу хэгъэгум чыфэу ратыштым зы-щытэдзыеу ылозэ къыддэгущылагъ. Ежъ шысэ къыгъэлъагъоу, тэри тыкырыпллэу фаеу кыригъэклэу, иджыбэ сомэ тлоклэу тфырэ кы-рихи, ащ фэдизклэ займэм клатхэу къылуагъ.

(Джыри къыкылэтыклогъэп).

КІЭТХЫКІЫЖЬЫНХЭР — 2010-рэ

«Урысыбз» шьюло»...

Я 20-рэ кьэлэ Кіэтхыкы-жыпылэ участкэм тыщылэ. Мэ-фипшлэ зэлыпыгтэу Кіэтхы-кыжыаклохэм кырахэкыгтэ Іалымэкь шхуантлэхэр зэпэ-Іутхэу тетлысхьаплэхэм ате-тых. Загьэпсэфырем фэдэх. Кіэтхыкыжыаклохэм ялофшлэн аухыгь. Цыфхэм яКіэтхыкы-жыын оклофэ зиунэ имысыгтэ-хэу е дэмысыгтэ цыфэу кэ-нагьэхэм адэжь тырагьэзжы-зэ чэпыогум и 30-м нэс джы-ри залуагьэклэнэу фитыныгтэ ял. Я 20-рэ Кіэтхыкыжыпылэ уча-сткэм шыцэу ащ фэдэ унагьоу кьэнагьэр мэклэ дэд. Кіэтхы-кыжыныр мыщ игьом шау-хыгь, ялоф дэгьоу агьэцэклагь.

— Инэу тафэраз Wybжы-клэхэу Кіэтхыкыжыныр кы-хэлэжыагьэхэм, — ело участ-кэм иинструкторэу Ольга Си-моненкэм. — Ян ыкІи Олеся Флярковскэхэм, Юрий Сабини-ным, Александр Симоненкэм, Анна Шепелевам, нэмыкІхэми тагьэрэзагь. Мыхэр зэкІэ сту-дентых, мэфипшырм яеджэни, ялофшлэни кыщагьэклагьэп. Еджэгьу ужым пчыхэм сыхьа-тыр 10-м нэс Іоф ашлэу хьугтэ.

Непэ участкэм иинструктор-хэм унагьоу Кіатхыкыжыгьтэ пэпчэ тхыльхэр пальхьажыых. «Мэфипшырм кьатхыгтэ унэ-гьо пчьагьэхэр тэрэзэу атхы-гьэхэмэ тэуплэжыжыых. Унэ-хэм, квартирэхэм е фэтэр зы-Іыгь унагьохэм арысхэр нэб-гырэ пчьагьэу зэрэхьухэрэр (студентхэр, дзэ кьулыкьум шылэхэр, хьапсырм чІэхэр ахэ-мытэу), хьакІэхэр унагьом илагьэхэмэ, ахэр зыщыпсэурэ чыплэхэр, нэмыкІ кьэбарэу унагьохэм апыльхэри тхыль-хэм арэтэтхэх», — кьытиуагь Ольга.

Цыф Кіэтхыкыжынырм ухэлэжыныр хэткІи псынкла-гьоп. Ар кьызэрэсыгьэр цыф-хэм ашлэу шытыгьэми, Кіэт-хыкыжыныр зыкырагьэ-кІокырэр кьызгурымылохэрэр, яунапчьэхэр Кіэтхыкыжыа-кІохэм кьафьузымыыххэрэр, пчэз кылым дэтхэу кьадэгьу-шылэхэрэр Кіатхыкыжыхэрэм кьахэкыгьтэ.

Мы участкэм кьыхиубытэ-рэ цыфхэм ашыцэу пчьагьэ-рэ зипчэ Іухьэгьэхэ бзыль-фыгьэм, кьаигьэ ышлі, зы-кІаримыгьэтхыкыжыэу, нэ-мыкІ участкэ кІуи заригьэт-хыгь. Ащ нэмыкІ бзыльфы-гьэм ыцІэрэ ыльэкьуацІэрэ кьарионэу зельлэхэм, «Сыда шьо шьуілофэу кысхэлъыр сызшыщыр шьутхынэу?» — ылуи, кьылуигьэкІыжыгьтэ. Зэпхьэгьусэ нэбгыритІу лъэп-кьэу кьызыхэкыгьэхэр атхы-хэ зэхьум лъэпкьым нэмыкІэу «православный» зыфилорэ гушылэр парамыгьатхэу кьа-шІокыгьтэхэп.

Ольга Симоненкэм кьызэри-ІуагьэмкІэ, адыгэ лъэпкьым кьыхэкыгьтэхэм ялэпкыщІэ «адыгэхэу» е «черкесхэу» арагьэтхыгь. Хэти ежь-ежы-рэу ар кьыхихынэу илэгьэ фи-тыныгьэр ыгьэфедагь.

Кіэтхыкыжыаклохэр адыгэ бзыльфыгьэхэм ашыц горэм зеупчІыхэм зэрэадыгэр кьари-Іуагь. БзІтІу — адыгабзэрэ урысыбзэрэ — зеришлэхэрэри

аригьэтхыгь. Лъэпкьэу зыщы-щым елытыгьтэу ныдэльфыб-зэу Іулъыр «адыгабзэ» алуи затхым, ежыым ар ыдагьтэп. «Сыда ар зытепшыхьэрэр? Сыд фэдабза адэ ттхы-щтыр?» кьызыраІом, «уры-сыбз» шьуіуи шьутхы ылуагь. УрысыбзэкІэ нахьыбэрэ сэ-гушылэ», — кьариІожыгь. Кіэтхыкыжыаклохэм цыфым кьыІорэ джэуапыр амытхын фитхэпти, адыгэ бзыльфыгьтэу Кіатхыкыжырэм иныдэль-фыбзэр урысыбзэу фатхыгь.

КьыкІэлъыкІорэ цыф Кіэт-хыкыжыныр кьызысыхэкІэ арагьэтхыщтыри, лъэпкьэу зы-зэрарагьэтхыщтыри кьэшІэ-гьуае. А бзыльфыгьтэр зэрэ-кІуагьэм узэгупшысэ хэлъ лъэпкь гупшысэр мычэ-кьуагьэмэ.

Кіэтхыкыжынырм икІэух-хэр зыфэдэщтыр хэти ышлэрэп. Цыфхэм, унагьохэм апыль-тхыльхэм чыплэхэм Іоф зыща-дашлэхэкІэ федеральнэ гупчэм арагьэхьыщтых. Статистикэм пчьагьэу ыгьэунэфыщтхэм джыри тызэрэжэщтыр макІэп.

Арэуштэу шытми, обще-ствэм, ащ хэхьэрэ нэбгырэ пэпчэ кьагурыІон фэе тызэ-рыхьурэ пчьагьэм, тызшыпсэ-урэ чыплэхэм, тиунагьохэм ящыІакІэ зыфэдэм ялытыгьтэу кьэралыгьоу тызэрысырм зэ-шлуихын фэе Іофхэри, экономи-кэм зыкьызэриІэтыщтыри, со-циальнэ Іофыгьохэр зэрэзэ-шлуихыщтхэри зэригьэпсы-щтыхэр ыкІи ахэм зэраделэ-жэщтыр.

ШЪАУКЪО Аслъангуащ.

Шэклогьум (ноябрэм) инэмазшыгьо уахьтэхэр

Мафэ-хэр	Сэбахь нэмаз	Тыгьэр кы-зыкьокырэр	Щэд-жэгьо нэмаз	Ечэнд нэмаз	Ахьшам нэмаз	Джац нэмаз
1	5:34	7:01	12:37	14:47	19:02	18:37
2	5:35	7:02	12:37	14:47	19:01	18:36
3	5:36	7:03	12:37	14:46	19:00	18:35
4	5:37	7:04	12:37	14:46	18:58	18:34
5	5:38	7:05	12:37	14:45	18:56	18:33
6	5:39	7:06	12:37	14:45	18:53	18:32
7	5:40	7:07	12:37	14:45	18:51	18:31
8	5:41	7:08	12:37	14:44	18:49	18:30
9	5:42	7:09	12:37	14:44	18:47	18:29
10	5:43	7:11	12:37	14:44	18:45	18:28
11	5:44	7:12	12:37	14:43	18:43	18:27
12	5:45	7:14	12:37	14:43	18:40	18:26
13	5:46	7:15	12:38	14:43	18:38	18:25
14	5:47	7:16	12:38	14:43	18:36	18:24
15	5:48	7:17	12:38	14:42	18:34	18:23
16	5:49	7:18	12:38	14:42	18:32	18:22
17	5:50	7:20	12:38	14:42	18:30	18:22
18	5:51	7:21	12:38	14:42	18:29	18:21
19	5:52	7:23	12:39	14:41	18:28	18:20
20	5:53	7:24	12:39	14:41	18:27	18:20
21	5:54	7:26	12:39	14:41	18:26	18:19
22	5:55	7:27	12:39	14:41	18:25	18:19
23	5:56	7:29	12:39	14:40	18:24	18:18
24	5:57	7:30	12:40	14:40	18:22	18:18
25	5:58	7:31	12:40	14:40	18/17:20	18:17
26	5:59	7:32	12:40	14:40	18/17:19	18:17
27	6:01	7:34	12:40	14:39	18/17:17	18:16
28	6:01	7:36	12:40	14:39	18/17:16	18:16
29	6:00	7:38	12:40	14:39	18/17:14	18:16
30	6:00	7:39	12:40	14:39	18/17:13	18:16

ТКЪОШ РЕСПУБЛИКЭХЭМ

Гектар пэпчэ — тонн 500

«Агро-Ком» зыфилорэ ком-плексеу Кьэбэртэе-Бэлыкьар Республикэм и Бахьсан рай-он шагьэпсыгьэм помидоры-рэ нэшэбэгурэ кьыщагьэкІых. Помидорыр метрэ 16-м ехьоу, нэшэбэгу кьулэхэр бэкІэ ахэм анахь лъэгьэжыэу зэхэзыхэрэ цыфхэр кьэбар шьыпкьэр зэрагьэшлэнэу теплицэм плъакІо кьэкІох.

Комплексым иагроном шьхьалэу Псэунэкьо Арсен кьызэриІорэмкІэ, хэтэрыкІхэр агьэбэгьонхэмкІэ италянскэ технологиер агьэфедэ. Зэ-кІэмкІи чыгу гектар 20 хэтэрыкІхэр кьызщагьэкІы-хэрэр, гектар пэпчэ помидор тонн 500 кьытырахы. Мы пчьагьэр, унагьохэм кьагьэ-кІырэ помидорхэм ялыты-гьэмэ, фэдэ 20-кІэ нахьыб.

Кьулэхэр зэрэзэпымыкІын-

хэу дашаехэзэ, рапхых, поми-дорыр чыгу тэтхэу кьаугьои. Теплицэр тыгьэр ары кьэзыгьэ-фабэрэр. Химическэ препарат-хэр агьэфедэхэрэп. КьагьэкІы-рэ продукциер экологиер ыльэ-ныкьокІэ кьабзэ, итеплэ дахэ, ІэшІу. Ар зыщэфы зышІо-игьохэр чэзырм мазэ фэдизрэ хэтынхэу мэхьу, фэе пстэуми кьагьэкІырэ афикьурэп.

Комплексым ипашэу Еры-жэкьо Игорь кьызэриІорэмкІэ, джыри чыгу гектар 60 кьы-зэлыубытэу зы теплицэ Урван районыр шагьэпсыщт. Хэтэ-рыкІ лъэпкьэу кьагьэкІыщтхэм ахагьэхьощт. Непэ комплексым нэбгырэ 350-рэ щэлажэ, мазэм сомэ мин 13 кьагьахэ. Комп-лексыкІэр загьэпсыкІэ, Іоф-шлэплэ чыплэхэр 1000-м нэ-сыщтых.

«Мастэр» ыпэкІэ лъэкІуатэ

Кьэрэщэе-Щэрджэс Рес-публикэм промышленность псынклэм хэхьэрэ предприя-тие закьоу итыр дэплэ фирмэу «Мастэр» зыщІэр ары. Ащ пэ-щэныгьэ дызэзыхэрэ Анже-ла Рюминам кьызэриІорэмкІэ, Домбай икьушхьэшыгу папчІэхэм анахь дахэми джащ фэдэу еджэх. «Продукциеу

кьыдэдгьэкІырэм кьушхьэ лъэгэ дахэм итеплэ тыгу кьы-гьэкІэу, цыфхэм ящыкІагьэу ыкІи агу рихьэу шытыным сыдигьуи тыдэлажэ», — ело ащ.

Іофшлэплэр 1936-рэ илээсым ашыгьагь. Хэгьэгу зэошхом илэхьан ащ иІофышлэхэм зэолІхэм апае шыгьынхэр ша-

дыщтыгьэх, нэужым кьыда-гьэкІырэ продукциер ипчьагьэ хагьэхьон альэкІыгь, экономи-ческэ кризисыри кьызтэмы-уцохэу зэпачыгь.

«Мастэр» шыгьын фабэхэр, структурэ зэфэшхьафхэм яІофышлэхэм, клэлэджакІохэм апае шыгьынхэр щадых. Джащ фэдэу техьон-кІэлъынхэр,

бзыльфыгьэхэм апае трико-тажым хэшІыкыгьтэ джанэ-хэр, кофтэхэр кьыщыдагьэ-кІых.

Джырэ уахьтэм тендерым кьыщыдахыгьэ фитыныгьэ-мэ атетэу улэшыгьэ кІуачІэ-хэм яІофышлэхэм апае шы-гьынхэр адых.

(Тикорр.).

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Къыдзыгъэкырэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ ИофхэмкIэ,
IэкIыб къэралхэм
ащысэурэ тилгъэп-
къэгъухэм адырIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи къэбар жъу-
гъэм иамалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шхъалэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

Редакциер
зидэшыIэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шхъалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшэдэкIыгъ зы-
хырэ секретарыр:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зышаушыхъаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутыи ИофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэлъы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэоры-
шлэпI, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиу-
тыхэрэм мышып-
къагъэу къахафэ-
хэрэмкIэ къэзыт-
хыгъэхэм пшгъэдэ-
кIыжъ ахы. Къа-
тхэрэмрэм гъэзе-
тым шылажъэхэ-
рэмрэм яеплъыкIэ
зэтемыфэн ылгъэ-
кIышт. Гъэзет-
еджэхэм къыт-
фагъэхырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкIи къэ-
зытхыгъэхэм
аIэкIэдгъэхъа-
жыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
5253
Индексхэр
52161
52162
Зак. 2985

Хэутыным
узщыкIэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

ЛЪЭПКЪ МУЗЕИМРЭ ЛЪЭХЪАНЫМРЭ

Тарихъыр
зыгъоирэр
еджаплэм
фагъадэ,
цыфхэм
кIуапIэ афэ-
хъу. Адыгэ
Республикэм
и Лъэпкъ му-
зей илэс 85-рэ
зэрэхъугъэм
фэгъэхыгъэ
зэлукIэу
Мыекъуапэ
щыкIуагъэм
лъэпкъ шIэжъ
гупшысэхэр,
лъэхъаным
диштэрэ
лофыгъохэр
къыщалэтыгъэх.

Тарихъым иугъоякIу

Адыгэ Республикэм и Президент, Правитель-
ствэм ацIэкIэ Лъэпкъ музейм иофышIэхэм
Премьер-министрэм игуадзэу Алексей Петру-
сенкэр къафэгущылауагъ. Патриотическэ, интер-
национальнэ пIуныгъэмкIэ, цыфмэ яшIэныгъэ
хагъэхъонымкIэ музейм мэхъэнэ ин зэриIэр
Алексей Петрусенкэм хигъэунэфыкIыгъ, ягу-
хэлъышIухэр къадэхъунэу афилауагъ.

Музейм щыIэныгъэм чыплэ хэхыгъэ зэрэ-
щыриIэм, культурэм ыльапсэ музейм зэригъэ-
пытэрэм, тарихъым иугъоякIоу зэрэщытым
Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэу
Чэмышъо Гъазый къатегушылауагъ, щыIэныгъэм
къыхэхыгъэ зэфэхъысыжъ гъэшIэгъонхэр
ышIыгъэх.

Къэралыгъо гъэпсыкIэм тетэу лIэужхэр му-
зейм зэрэзэрипхыхэрэр, пIуныгъэ Иофэу ыгъэ-
цакIэрэр къаIотагъ АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэ-
ныгъэмрэмкIэ иминистрэ игуадзэу Алые Марыет,
КъокIыпIэм щыпсэурэ лъэпкъмэ ямузей икыу-
тамэу Мыекъуапэ дэтым идиректорэу Кушъу
Нэфсэт, АдыгеимкIэ театрэхэм яIофышIэхэм я
Союз итхъаматэу Зыхъэ Заурбий, АР-м и Къэ-
ралыгъо Академическэ къэшъоIо ансамблэу
«Налмэсым» ихудожественнэ пащэу Къулэ
Мыхъамэд, «Налмэсым» идиректорэу Бастэ

Азмэт, Краснодар краим, Къэбэртгэе-Бэлъ-
къарым, Адыгеим культурэмкIэ яIофышIэхэр
Лъэпкъ музейм къыфэгущылауагъэх.

АР-м культурэмкIэ и Министерствэ ищытхъу
тхылъхэр Чэмышъо Гъазый музейм иофышIэ-
хэм аритыжыгъэх. Музейм ипрофсоюзнэ орга-
низацие ыцIэкIэ Тэу Аслъан иофшIэгъумэ афэ-
гушIуагъ, щытхъу тхылъхэр аритыжыгъэх. Нэ-
пэелъ шIухъафтынхэр зыфашIыгъэмэ ащы-
щых Джыгунэ Фатимэ, Iэшхъэмэфэ Любэ,
ШъэоцIыкIу Фатимэ, Тэу Аслъан, Шэуджэн

Налмэс, Сыджыхъ Маринэ, Онэунэкъо Гошма-
фэ, Дзыбэ Заремэ, ХъокIо Алыи, Аульэ Эми-
лие, нэмыкIхэри.

Зэхахъэр зэришагъ ыкIи ащ къыщыгушылауагъ
АР-м и Лъэпкъ музей идиректорэу Джыгунэ
Фатимэ. Юбилеим пае къафэгущылауагъэм зэра-
фэразэр, яIофшIэн тапэкIэ нахъышIоу зэхащэ-
ным зэрэпылыщтыр къылауагъ.

Сурэтым итхэр: **Лъэпкъ музейм иофышIэ-
хэу щытхъу тхылъхэр къызыфагъэзшъоша-
гъэмэ ащыщхэр.**

ТИКОНЦЕРТХЭР

Филармонием щыкIошт

Тиреспубликэ урыс лъэпкъ музыкальнэ Iэмэ-
псымэхэмкIэ иоркестрэу «Русская удалым» ихудоже-
ственнэ пащэу, Урысыем искусствэхэмкIэ изаслужен-
нэ ИофышIэшхоу, АР-м инароднэ артистэу Анатолий
Шипитыко иубилей пчыхъэзэхыхъэ непэ филармонием
щыкIошт.

Анатолий Шипитыко Къыблэ
шъолгырым щызэлъашIэ. Орке-
стрэу зипащэм урыс, адыгэ, нэ-
мыкI лъэпкъмэ яорэдхэр про-
граммэм сыдигъуи хегъахъэх.
Оркестрэу «Русская удалыр»
Урысыем ичIыплэ зэфэшъаф-

мэ, IэкIыб хэгъэгумэ ащылауагъ,
тимузыкальнэ искусствэ ибаи-
ныгъэхэр цыфмэ альегъэлэсых.
Юбилей пчыхъэзэхыхъэр гъэшIэ-
гъоны хъушт, зэхэщакIохэм ис-
кусствэр зикIасэхэр филармо-
нием рагъэблагъэх.

Азэмат ипчыхъэзэхыхъ

Орэдыло ныбжыкIэу Быштэкъо Азэмат ипчыхъэзэхыхъ
апэрэу непэ Мыекъуапэ щыкIошт.

Къэралыгъо Академическэ
ансамблэу «Налмэсым» и Унэ
щыкIошт концертным лъэпкъ
орэдхэр шылуыгъэх. Быштэкъо

Азэмат тигъэзет иныбджэгъу-
шIу, пчыхъэзэхыхъэу зэхатщэ-
рэмэ чанэу ахэлажъэ. Тиартист-
кэ ныбжыкIэу Нэчэс Анжели-

кэрэ Быштэкъо Азэматрэ зэ-
гъусэхэу ордэ къаIо зыхъукIэ
залым чIэсхэр агъэгущылох.

А. Быштэкъом артистхэм
янэшанэхэр сценэм гъэшIэгъо-
нэу щегъэфедэх, ордэу къы-
Iорэм икупкI къызэлэуиыхъэ гу-
пшысэхэр уегъэшIых.

СПАРТАКИАДЭР ЦУКЪО ЗЭРЭЩЫКИОРЭР

Тибатырхэм лIыгъэ зэрахъэ

ТелефонкIэ къатыгъ. Урысыем и Къыблэ шъолъыррэ Темыр
Кавказымрэ яя VII-рэ спорт джэгукIэхэр Анапэ пэгъунэгъу
псэупIэу Цукъо щэкIох. Адыгэ Республикэм испортсменхэр
медальхэр нахъыбэу къыдзыхырэмэ ащыщых.

Адыгэ Республикэм физкульту-
рэмкIэ ыкIи спортымкIэ и Комитет
иофышIэу Дмитрий Щербаневым
къызэрэтилуагъэу, тикомандэхэм та-
гъэгущыло. ФутболымкIэ, урым-рым
бэнакIэмкIэ, атлетикэ онтэгъумкIэ
Адыгэ Республикэм икомандэмэ апэ-
рэ чыплэхэр къыдахыгъэх. Дзюдом-
кIэ тибэнакIохэр ятIонэрэх, самбэм-
кIэ ящэнэрэх. ВолейболымкIэ хагъэ-
унэфыкIырэ чыплэхэр къыдахынхэ
альэкIышт.

— Тибатырхэм чемпионитIу къа-
хэкIыгъ, — еIо АР-м атлетикэ он-
тэгъумкIэ и СДЮСШОР идиректо-
рэу РСФСР-м изаслуженнэ трене-
рэу Хъуажэ Мэдждэ. — Адыгэ
Республикэм икомандэ чемпион
хъугъэ, очко 73-рэ къыхыгъ, Крас-
нодар краир ятIонэрэ чыплэм щыI,
очко 67-рэ, Чэчэныр ящэнэрэ, очко
58-рэ.

ДжымыкIо Айдэмыр, кг 77-рэ,
Адыгэ къэралыгъо университетым

истудент, Сихъу Рэмэзанэ, кг 85-рэ,
Адыгэ къэралыгъо университетыр
къыухыгъ — нэбгыритIури чемпион.
Сергей Дериевыр, кг 105-рэ, ятIонэрэ
хъугъэ, физкультурэмрэ дзюдомрэ
яинститут щеджэ, ДышбэкI Ахъмэд,
кг 69-рэ, джэрэ медалыр къыдихыгъ,
Мыекъопэ къэралыгъо технологиче-
скэ университетым истудент. Алек-
сей Кривошапко, кг 94-рэ, ящэнэрэ
хъугъэ. Адыгэ къэралыгъо универси-
тетым истудентхэу Бысыдж Тимуррэ
Евгений Иванцовымрэ яплIэнэрэх.

**Гъэзетыр къыхэтыутынэу дгъэ-
хъазырыгъахэу Дмитрий Щерба-
невым къэбар гушIуагъохэм къа-
пиублэжыгъ. Атлетикэ псын-
кIэмкIэ тыхъулыфыгъэхэри бзыль-
фыгъэхэри чемпионых, волейбо-
лымкIэ Iалэмэ апэрэ чыплэр къы-
дахыгъ, шахматхэмкIэ тикомандэ
ятIонэрэ хъугъэ. Тиспортсмен
батырхэм спартакиадэм лIыгъэ
щызэрахъэу тэлъытэ.**

ТИГУМЭКИХЭР

ЗыгъэпсэфыпIэр щынагъоу щэрэмыт

Къэлэ паркым зэхъокIыныгъэшIухэр щэкIох.
ДжэгупIэхэр агъэкIэжыхъ, лъэсрыкIо гъогухэр
агъэдахэх. «Театрэ шхъуантIэу» зыцIэ къетIуагъэм
пэмычыжъэу шахмат ешIэрэмэ апае клуб зэтэгъэ-
псыхъагъэ къыщызэлэуахыгъ. Ащ тегъэгущыло
шхъае, «Театрэ шхъуантIэр» зыдэщытыгъэ
чыплэр хэкIым къыхэмыщыжыи шIэхэу хъункIэ
щынагъо щыI.

Театрэр зыдэщытыгъэ чыплэр гъучI фыжыкIэ
къашIыхъагъэми, блогъэу узекIуалIэкIэ гумэкIы-
гъо нэмыкI плъэгъурэп. Чэу лъагъэу зыфатIорэр
ацунтхъэ, «Театрэ шхъуантIэр» зыдэщытыгъэ
чыплэр ешIуакомэ, бэджашIэмэ кIуапIэ ашIыгъ.
Пчыхъэ мэзэхэ зыхъукIэ ублэкIыныр щынагъо.
Ащ къыпэгъунэгъоу псыдэфыеу щытыгъэри зэп-
кыратхыгъ, хэкIыр, бэшэрэбхэр щыратэкъух.

«Театрэ шхъуантIэм» артист цIэрыIохэу Лев
Лещенкэм, Надежда Чепрагэ, Юрий Лоза, Сэмэгу
Гошнагъо, Шъэожэ Розэ, нэмыкIхэм концерт-
хэр къыщатыхэу зэп къызэрэхэкIыгъэр. Къалэм
изыгъэпсэфыпIэхэр къэзыгъэдахэрэмэ ащыщыгъ.

Джы пчыхъэм ублэкIыным фэшI Тхъэм уельэу
мыхъо-мышIагъэ горэм ухэмыфэным фэшI.
ТизыгъэпсэфыпIэхэр щынагъом икьежапIэ-
хэу щэрэмытых.

Сурэтхэр «Театрэ шхъуантIэр» зыдэщы-
тыгъэ чыплэм къыщытырахыгъэх.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЪ Нурбий.

Мыекъуапэ изыгъэпсэфыпIэ парк
«Театрэ шхъуантIэ» зыфилоу дэтыгъэр
зэхакъутэжыи, ащ ычIыплэ
зыгъэпсэфыпIэ гупчэ
къызэлэуахыгъэу тагъэгущытыгъ, ау
иофхэр зэрэлъыкIуатэхэрэм цыфхэр
лъэшэу егъэгумэкIых.

